

**ETELÄ-SUOMEN, OULUN LÄÄNIN LÄNSIOSAN
JA LAPIN LÄÄNIN LOUNAISOSAN METSIEN
MONIMUOTOISUUDEN TURVAAMISEN
TOIMINTAOHJELMA**

ETELÄ-SUOMEN, OULUN LÄÄNIN LÄNSIOSAN JA LAPIN LÄÄNIN LOUNAISOSAN METSIEN MONIMUOTOISUUDEN TURVAAMISEN TOIMINTAOHJELMA

Sisältö

Saate

1. Metsien monimuotoisuuden nykytilanne ja kehitysnäkymät Etelä-Suomessa, Oulun läänin länsiosassa ja Lapin läänin lounaisosassa

- 1.1. Monimuotoisuus talousmetsissä
- 1.2. Monimuotoisuus suojelualueilla
- 1.3. Suojelualueiden määrä ja kansainväliset metsiensuojelutilastot

2. Metsien monimuotoisuuden kehittämismahdollisuudet

3. Toimintaohjelma

- 3.1 Luonnonsuojelualueiden elinympäristöjen ennallistaminen ja hoito
- 3.2 Luonnonsuojelualueiden perustiedon keruu
- 3.3 Luonnonsuojelubiologisen kriteeristön laatiminen
- 3.4 Luonnonarvokauppa
- 3.5 Tarjouskilpailu
- 3.6 Luonnonhoitoalueet
- 3.7 Metsähallituksen maanmyyntitulojen ja vaihtomaiden käyttö luonnonsuojelullisesti arvokkaiden alueiden hankkimiseen
- 3.8 Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkosto - kokeiluhanke
- 3.9 Luonnonsuojelulain mukainen luonnonsuojeluohjelma
- 3.10 Talousmetsien luonnonhoito
- 3.11 Koulutus, metsäsuunnittelu ja neuvonta
- 3.12 Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt (10 §) ja laki metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta
- 3.13 Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien virkistys- ja ulkoilumetsissä sekä valtion retkeilyalueilla
- 3.14 Tutkimus- ja selvitystarpeet
- 3.15 Metsien suojelusäätiö
- 3.16 EU:n tuet
- 3.17 Toimintaohjelman seuranta

4. Vaikutusten arviointi

5. Yhteenveto toimenpiteiden valtion rahoitustarpeesta

Liitteet

1. Tiukasti suojeltujen ja kaikkien suojeltujen metsien määrä ja osuus Euroopan maissa COST E4 –hankkeen mukaan.
2. Suojeltujen metsien määrä FAO:n mukaan /TBFRA 2000).
3. Suojellun metsämaan / yhteenlasketun metsä- ja kitumaan osuudet (%) metsäkasvillisuusvyöhykkeittäin VMI-8:n (1986-94) perusteella.
4. Toimikunnan ehdotusten ekologisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi (Mikael Hildén, SYKE).
5. Eriävä mielipide ja täydentävät lausumat

Valtioneuvostolle

Valtioneuvosto asetti 14.12.2000 toimikunnan laatimaan ehdotuksen Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsien suojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelmaksi. Toimikunta otti nimekseen Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunta (Metso). Toimikunnan tuli saada ehdotuksensa valmiiksi 30 kesäkuuta 2002 mennessä.

Toimikunnan ehdotuksen valmistelussa lähtökohtana olivat valtioneuvoston 4.3.1999 ja 18.11.1999 tekemät periaatepäätökset kansallisesta metsäohjelmasta. Kansallisen metsäohjelman 2010:n mukaan Etelä-Suomen metsien suojelun kehittämistyötä vahvistetaan perustamalla laajapohjainen asiantuntijaryhmä, joka kehittämistarpeiden selvittelyssä ottaa huomioon myös metsien käytön taloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat. Ekologisten seikkojen osalta toimikunnan työssä oli käytettävä hyväksi Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun tarve -työryhmän mietintöä (Suomen ympäristö 437, 2000). Valmistelussa tuli selvittää toimikunnan ehdotuksen ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset. Toimikunnan tuli ehdotuksiaan laatiessaan ottaa huomioon se, että valtiontaloudelliset vaikutukset voidaan kattaa talouspoliittisen ministerivaliokunnan 4.6.1996 vuosille 1996-2007 puoltaman luonnonsuojelutoimien 3 285 milj. markan (600 milj. €) kokonaisrahoitusohjelman puitteissa.

Toimikunnan tehtävänä oli:

1. Esittää määrälliset ja ajalliset tavoitteet toimenpiteille, joilla Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan alueen metsien suojelutilannetta parannetaan metsien luontotyyppien ja eliölajien suotuisan suojelun tason säilyttämiseksi tai palauttamiseksi.
2. Selvittää erilaiset metsien suojelua edistävät keinot sekä esittää näiden keinojen yhdistelmä tai vaihtoehtoisia yhdistelmiä, joilla suojelutavoitteet voidaan saavuttaa.
3. Selvittää metsätalouden eri toimijatahojen valmiudet, mahdollisuudet ja edellytykset suojelun edistämiseen.
4. Selvittää ehdottamiensa metsien suojelua edistävien toimien vaikutukset muun muassa yksityis-, yritys- ja kansantalouteen.
5. Selvittää toimenpiteiden sosiaaliset ja työllisyysvaikutukset ottaen huomioon metsien eri käyttömuodot.
6. Selvittää suojelun rahoitustarpeet sekä mahdollisuudet missä määrin taloudellista vastuuta voidaan jakaa julkisen ja yksityisen sektorin kesken.
7. Laatia ehdotus toimintaohjelmaksi Etelä-Suomen, Pohjanmaan länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien suojelusta ja määrittellä eri toimenpiteiden vastuutahot.
8. Tehdä ehdotus toimintaohjelman seurannasta.

Toimikunnan tuli raportoida työnsä edistymisestä talouspoliittiselle ministerivaliokunnalle.

Toimikunnan puheenjohtajaksi määrättiin kansliapäällikkö Sirkka Hautojärvi, ympäristöministeriöstä ja jäseniksi kutsuttiin (suluissa henkilökohtainen varajäsen):

Sihteeri Lauri Ainasto, Puu- ja erityisalojen liitto (osastopäällikkö Sakari Lepola)
Pääsihteeri Ulrica Cronström, Natur och Miljö rf (toiminnanjohtaja Bernt Nordman)
Ympäristöpäällikkö Maija Hakanen, Suomen Kuntaliitto (ympäristöasiantuntija Vesa Valpasvuo)

Professori Ilkka Hanski, Suomen luonnonsuojeluliitto ry (luonnonsuojelupäällikkö Ilpo Kuronen, 1.6.2002 alkaen projektivastaava Tapani Veistola)

Metsävastaava Sini Harkki, Luonto-Liitto ry (fil. yo. Olli Turunen, 31.1.2002 alkaen metsäasiantuntija Keijo Savola)

Luonnonsuojelujohtaja Ilkka Heikkinen, ympäristöministeriö (ylimetsänhoitaja Pirkko Isoviita)

Maanviljelijä Henrika Husberg, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC (maanviljelijä Runar Lillandt)

Rahoituspäällikkö Inkeri Juurikkala-Sirviö Suomen Metsätilanomistajien Liitto r.y. (metsänhoitaja Tapio Laiho)

Toimialapäällikkö Mikko Jäkälä, Koneyrittäjien liitto ry (toimialapäällikkö Simo Jaakkola) Puheenjohtaja Reivo Järvenpää, Hämeen-Uudenmaan metsäkeskus (johtaja Karen Wik-Portin, Rannikon metsäkeskus)

Metsäpäällikkö Harri Karjalainen, Suomen WWF (pääsihteeri Timo Tanninen)

Aluejohtaja Kirsi-Marja Korhonen, Metsähallitus (erikoissuunnittelija Lassi Karivalo)

Luonnonsuojeluasiantuntija Asta Lähdesmäki, BirdLife Suomi ry (maa- ja metsätalousvastaava Marcus Walsh)

Varametsäjohtaja Timo Nyrhinen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y. (ympäristölakimies Kalevi Laaksonen)

Puheenjohtaja Håkan Nystrand, METO - Metsäalan Asiantuntijat ry (järjestöpäällikkö Jyrki Ketola)

Suunnittelija Rea Nyström, Uudenmaan virkistysalueyhdistys (asiamies Henrik Wickström)

Neuvotteleva virkamies Pekka Pelkonen, valtiovarainministeriö (budjettisihteeri Sirpa Tulla)

Maakuntajohtaja Hannu Penttilä, Hämeen liitto (kansanedustaja Jari Koskinen 31.5.2002 saakka)

Diplomi-insinööri Kari Perttilä, Suomen Sahat ry (toimitusjohtaja Jukka-Pekka Ranta)

Osastopäällikkö Aarne Reunala, joka toimi myös toimikunnan varapuheenjohtajana, maa- ja metsätalousministeriö (metsäneuvos Jouko Paloniemi)

Järjestöpäällikkö Liisa Sahi, Suomen Partiolaiset ry (metsänhoitaja Terhi Ajosenpää)

Metsänhoitaja Päivi Salpakivi-Salomaa, Metsänhoitajaliitto ry (toiminnanjohtaja Tapio Hankala)

Ylitarkastaja Reima Sutinen, kauppa- ja teollisuusministeriö (ylitarkastaja Kari Alanko)

Johtaja Hannu Valtanen, Metsäteollisuus ry (Metsätalous- ja maankäyttöjohtaja Vesa Moisio)

Neuvotteleva virkamies Osmo Voutilainen, työministeriö (ylitarkastaja Päivi Haavisto-Vuori)

Pysyviksi asiantuntijoiksi kutsuttiin:

Johtaja Eeva Hellström, Suomen Metsäyhdistys

Ohjelmajohtaja Mikael Hildén, Suomen ympäristökeskus

Johtaja Ilmo Kolehmainen, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio

Professori Rauno Ruuhijärvi

Professori Olli Tahvonen Metsäntutkimuslaitos

sekä sihtereiksi:

Ylitarkastaja Mikko Kuusinen, joka toimi toimikunnan pääsihteerinä, ympäristöministeriö

Metsänhoitaja Petri Heinonen, Metsähallitus

Ylitarkastaja Ville Schildt, maa- ja metsätalousministeriö

Toimikunta kokoontui 25 kertaa. Kokouksissa kuultiin seuraavia asiantuntijoita:

- Vanhempi tutkija Anne Raunio, Suomen ympäristökeskus: Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun tarve -työryhmän (ESSU) mietinnön esittely
- Professori Jari Kuuluvainen ja tutkija Mika Rekola, Helsingin yliopisto: "Metsien suojelu Etelä-Suomessa" -tutkimushankkeen suunnitelman esittely
- Vanhempi tutkija Kaisu Aapala, Suomen ympäristökeskus: Soidensuojelualueverkoston arvioinnin tulosten esittely
- Varttunut tutkija Juha Siitonen, Metsäntutkimuslaitos: Metsätutkimuslaitoksen metsäluonnon monimuotoisuuden tutkimusohjelman loppuraportin esittely
- Ympäristöneuvos Pertti Rassi, ympäristöministeriö: Raportointi metsien ja soiden ennallistamisen asiantuntijatyöryhmän työn edistymisestä
- Projektikoordinaattori Petri Ahlroth, maa- ja metsätalousministeriö ja Harri Hölttä, BirdLife Suomi: Raportointi metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämistyöryhmän (SUTI) työn edistymisestä
- MMM Jussi Leppänen, Metsäntutkimuslaitos: "Metsien suojelun taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset" -tutkimushankkeen tulosten esittely
- Erikoistutkija Kari T. Korhonen, Metsäntutkimuslaitos: Valtakunnan metsien yhdeksännen inventoinnin (VMI-9) keskeisimmät tulokset toimikunnan työn kannalta

Toimikunta asetti työskentelynsä aikana keskuudestaan neljä työryhmää: tutkimus-, keino-, vaikutusten arviointi ja strategiatyöryhmät. Työryhmien kokouksiin osallistuminen oli avointa kaikille toimikunnan jäsenille ja pysyville asiantuntijoille.

1. Tutkimustyöryhmä

Toimikunta asetti kokouksessaan 9.5.2001 työryhmän selvittämään Etelä-Suomen metsien suojelun kehittämiseen liittyviä tutkimustarpeita. Työryhmän tehtävänä oli:

1. Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunnan tutkimustarpeiden kartoitus.
2. Tärkeimpien tutkimustiedon puutteiden selvittäminen: uusien tutkimushankkeiden tarve ja olemassa olevien aineistojen hyödyntäminen.
3. Pikaisesti käynnistettävien lyhyen aikavälin tutkimus- ja selvityshankkeiden esittäminen Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunnalle. Käynnistettävien hankkeiden toteuttajien, rahoituksen ja aikataulun selvittäminen.
4. Pitkän aikavälin tutkimus- ja selvityshankkeiden kartoitus.

Työryhmän kokoonpano:

Puheenjohtaja: Aarne Reunala. Jäsenet: Ilkka Hanski, Kirsi-Marja Korhonen, Timo Nyrhinen, Håkan Nystrand, Kari Perttilä ja Hannu Valtanen sekä asiantuntijana Petri Ahlroth maa- ja metsätalousministeriöstä, sihteerinä Mikko Kuusinen.

Tutkimustyöryhmän valmistelun pohjalta Metsäntutkimuslaitos (Tuula Nuutinen ym.) laati toimikunnalle selvityksen "Etelä-Suomen metsien kehitys - alueellisten metsänohjelmien vaikutusanalyysi". Lisäksi toimikunnan työn aikana valmistuivat Jyväskylän yliopiston bio- ja ympäristötieteen laitoksen (Janne Kotiaho ym.) selvitys "Metsälailla suojeltujen tärkeiden elinympäristöjen merkitys biologisen monimuotoisuuden säilyttäjinä" ja Helsingin yliopiston metsäekonomian laitoksen (Jari Kuuluvainen ym.) selvitys "Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun hyötyjen taloudellinen arvottaminen, alustavia tuloksia".

2. Keinotyöryhmä

Toimikunta asetti kokouksessaan 12.6.2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden turvaamisen nykyisiä keinoja, pohtia näiden keinojen edelleen kehittämistä sekä ehdottaa mahdollisia uusia monimuotoisuuden turvaamisen keinoja. Keinotyöryhmän sai loppuraporttinsa valmiiksi 31.1.2002.

Työryhmän kokoonpano:

Puheenjohtaja: Eeva Hellström. Jäsenet: Harri Karjalainen, Ilkka Heikkinen, Inkeri Juurikkala-Sirviö, Kirsi-Marja Korhonen, Timo Nyrhinen, Rauno Ruuhijärvi ja Päivi Salpakivi-Salomaa sekä asiantuntijana Petri Ahlroth, maa- ja metsätalousministeriöstä, sihteerinä Ville Schildt.

3. Vaikutusten arviointi -työryhmä

Toimikunta asetti kokouksessaan 12.6.2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus toimikunnan esitysten ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arvioimisen menetelmistä ja kriteereistä. Vaikutusten arviointi -työryhmän työ valmistui 11.1.2002.

Työryhmän kokoonpano:

Puheenjohtaja: Mikael Hildén. Jäsenet: Lauri Ainasto, Maija Hakanen, Ilmo Kolehmainen, Bernt Nordman, Timo Nyrhinen, Håkan Nystrand, Liisa Sahi, Olli Tahvonen ja Hannu Valtanen sekä sihteerinä Petri Heinonen.

4. Strategiatyöryhmä

Toimikunta päätti kokouksessaan 31.1.2002 asettaa strategiatyöryhmän. Toimikunta antoi ryhmän tehtäväksi kokouksessaan 14.2.2002 keino- ja vaikutusten arviointi -työryhmien työn pohjalta laatia ja arvioida metsien monimuotoisuuden turvaamisen strategiakokonaisuuksia. Strategiatyöryhmän työ valmistui 7.5.2002.

Työryhmän kokoonpano:

Puheenjohtaja: Sirkka Hautojärvi. Varapuheenjohtaja: Aarne Reunala. Jäsenet: Maija Hakanen, Ilkka Heikkinen, Harri Karjalainen, Kirsi-Marja Korhonen, Timo Nyrhinen, Håkan Nystrand, Päivi Salpakivi-Salomaa ja Hannu Valtanen sekä toimikunnan pysyvät asiantuntijat, sihteerinä Petri Heinonen ja Mikko Kuusinen.

5. Ulkopuoliset työryhmät

Toimikunnan työtä ovat tukeneet ympäristöministeriön asettama Luonnonsuojelualueiden metsien ja soiden ennallistamisen asiantuntijatyöryhmä sekä maa- ja metsätalousministeriön asettamat Metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämistyöryhmä (SUTI) ja Suomen metsien suojelun perustiedot -projekti (SUME).

Toimikunnan jäsenille ja toimikunnan ulkopuolisille asiantuntijoille suunnattu "Uudet keinot Etelä-Suomen metsiensuojelussa" -workshop järjestettiin 4.12.2001. Kuulemis- ja

keskustelutilaisuus eduskunnan ympäristövaliokunnalle ja maa- ja metsätalousvaliokunnalle, metsäneuvostolle sekä luonnonvarainneuvostolle pidettiin 14.2.2002. Asiantuntijaseminaari metsien suojelun taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista sekä niiden arvioimisesta järjestettiin 21.3.2002. Lisäksi alueelliset metsäkeskukset järjestivät toimikunnan ehdotuksesta keväällä 2002 neljä avointa kuulemistilaisuutta Turussa, Lahdessa, Joensuussa ja Oulussa. Näissä toimikuntaa edusti puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai pysyvä asiantuntija sekä yksi sihteereistä.

Valtionhallinnon "Ota kantaa" -internet-keskustelufoorumissa oli helmikuussa 2002 aiheena Etelä-Suomen metsien suojelun kehittäminen. Keskusteluun tulleet noin 800 kannanottoa saatettiin toimikunnan jäsenille tiedoksi.

Toimikunta teki kaksi tutustumismatkaa: 12.6.2001 Janakkalan Harvialaan UPM-Kymmene Oyj:n maille ja Lammin Evolle Metsähallituksen kohteisiin sekä 23.10.2001 Siuntioon ja Lohjalle pääasiassa yksityismetsiin. Osa toimikunnan jäsenistä osallistui Suomen Metsäyhdistyksen 7.-11.11.2001 järjestämälle retkeilylle, jossa tutustuttiin metsien suojeluun ja metsien monimuotoisuuden turvaamiseen Etelä-Saksassa ja Pohjois-Ranskassa.

Mietintöön liittyy yksi eriävä mielipide ja kaksi täydentävää lausumaa.

Toimikunta luovuttaa kunnioittaen mietintönsä valtioneuvostolle.

Helsingissä 27. päivänä kesäkuuta 2002

Sirkka Hautojärvi

Aarne Reunala

Lauri Ainasto

Päivi Haavisto-Vuori

Maija Hakanen

Sini Harkki

Ilkka Heikkinen

Henrika Husberg

Inkeri Juurikkala-Sirviö

Mikko Jäkälä

Reivo Järvenpää

Harri Karjalainen

Kirsi-Marja Korhonen

Asta Lähdesmäki

Vesa Moisio

Bernt Nordman

Timo Nyrhinen

Håkan Nystrand

Rea Nyström

Pekka Pelkonen

Hannu Penttilä

Kari Perttilä

Liisa Sahi

Päivi Salpakivi-Salomaa

Reima Sutinen

Tapani Veistola

Mikko Kuusinen

Petri Heinonen

Ville Schildt

1. Metsien monimuotoisuuden nykytilanne ja kehitysnäkymät Etelä-Suomessa ja Oulun läänin länsiosassa ja Lapin läänin lounaisosassa

1.1 Monimuotoisuus talousmetsissä

Metsien monimuotoisuuden huomioon ottaminen sai voimakkaan sysäyksen Rio de Janeirossa vuonna 1992 pidetyssä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa (UNCED), jossa hyväksyttiin metsäperiaatteet ja biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus. Metsäperiaatteiden viemiseksi käytäntöön perustettiin hallitustenvälinen metsäpaneeli (IPF 1995-1997), hallitusten välinen metsäfoorumi (IFF 1998-2000) ja YK:n metsäfoorumi (UNFF 2001-2005). Helsingissä järjestettiin vuonna 1996 IPF:ää tukeva kansainvälinen kokous (ISCI) kestävän metsätalouden kriteerien ja indikaattoreiden kehittämiseksi. Nämä prosessit ja kokoukset ovat olleet pohjana, kun taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä metsätaloutta on kehitetty eri maanosissa ja maissa.

Maamme on sitoutunut metsien monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja kehittämiseen myös biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (CBD) perusteella. Sopimus kattaa kaikki elinympäristöt, metsät mukaan lukien. Kuudennessa osapuolikokouksessa Haagissa 7.-19.4.2002 hyväksyttiin metsien monimuotoisuutta koskeva työohjelma, jonka mukaan luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen on saatava merkittävästi vähenemään vuoteen 2010 mennessä. Kukin maa voi toteuttaa työohjelmaa kansallisista lähtökohdista. Samassa kokouksessa hyväksytyn ministerien julkilausuman mukaan monimuotoisuuden väheneminen tulisi pysäyttää vuoteen 2010 mennessä.

Suomi on ollut vahvasti vaikuttamassa Euroopan metsäministerikonferensseihin (MCPFE), joita on järjestetty metsien suojelemiseksi ja kestävän metsätalouden kehittämiseksi Strasbourgissa 1990, Helsingissä 1993 ja Lissabonissa 1998. Helsingissä 37 allekirjoittajamaata ja Euroopan yhteisö sitoutuivat Rion päätösten toimeenpanoon ja hyväksyivät yleisperiaatteet Euroopan metsien kestäväälle hoidolle ja käytölle sekä metsien biologisen monimuotoisuuden säilyttämiselle. Kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit vahvistettiin Lissabonissa 1998.

Metsien sertifiointia on kehitetty markkinalähtöisesti 1990-luvulta lähtien käyttäen hyväksi kansainvälisiä kestävän metsätalouden kriteereitä ja indikaattoreita. Sertifioinnilla todistetaan, että tuotteeseen käytetty puu on peräisin kestävästi hoidetusta metsästä. Suomessa on sertifioitu FFCS –järjestelmällä 25,2 milj. ha metsää sekä joitakin tiloja (92,6 ha) FSC -järjestelmällä.

Suomessa metsien monimuotoisuuteen on kansainvälistä kehitystä seuraten ja osin edelläkävijänä kiinnitetty monin eri tavoin huomiota:

- Metsä 2000 -ohjelma (1985, mukana monikäyttö ja luonnonsuojelu)
- Metsätalouden ympäristöohjelma (1994) ja sen seurantaraportit (1995, 1996 ja 1997)
- Lainsäädäntö: laki Metsähallituksesta (1994), laki metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta (1996), metsälaki (1997), luonnonsuojelulaki (1997), laki kestävän metsätalouden rahoituksesta (1997), laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (1994, 1999), maankäyttö- ja rakennuslaki (2000), ympäristönsuojelulaki (2000)
- Metsäluonnon hoidon laadun seuranta (1994-)
- Metsähallituksen alue-ekologinen suunnittelu ja luonnonvarasuunnittelu (1995-)

- Erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoitus (1998-)
- Kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit (julkaisut 1996, 2000)
- Kansallinen metsäsertifiointi (valmistelu 1996-1998, FFCS-sertifikaatti kaikille metsäkeskusalueille 2000-)
- Metsäorganisaatioiden, kuten MTK:n metsien monimuotoisuusohjelmat (1995, 2000)
- Metsähallituksen, metsäyhtiöiden ja metsänhoitoyhdistysten ympäristö- ja laatu järjestelmät (1998-) sekä puun alkuperän seurannan hallintajärjestelmät (2000-)
- Metsäkoneyritysten ISO-9002 pohjaiset laatu järjestelmät (1995-)
- Monimuotoisuuden huomioon ottaminen metsäalan koulutuksessa, mm. luonnonhoitotutkinnot (1997-)
- Monimuotoisuus metsäalan tutkimuksessa, mm. Metsäntutkimuslaitoksen Metsien monimuotoisuuden tutkimusohjelma (1995-2000) ja Suomen Akatemian Fibre - tutkimusohjelma (1997-2002)
- Metsien monimuotoisuuden turvaamiseen tähtääviä suosituksia ja ohjeita 1980-luvulta lähtien: Metsähallituksen ympäristöopas, metsäyhtiöiden suositukset ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion hyvän metsänhoidon suositukset yksityismetsiin (1989, 1995, 2001)
- Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999).
- WWF:n perintömetsäkampanja (1999-).

Luonnonhoito on läpikäynnä periaatteena metsätalouden toimenpiteissä ja siitä on yksityiskohtaisia, uusimpaan tutkimukseen perustuvia ohjeita metsäorganisaatioiden metsänhoidon suosituksissa. Niissä suositellaan esimerkiksi kasvupaikkakohtaisia metsänuudistamismenetelmiä, varovaista maanmuokkausta ja sopivaa lehtipuusekoitusta taimikonhoidon ja harvennushakkuiden jälkeen. Kunnostusohjeet ovat täsmentyneet, vesistöjen varsille jätetään suojakaistoja ja -vyöhykkeitä ja yksittäisiä puita, joista vesiensuojelun ja maisemavaikutusten lisäksi on hyötyä vesi- ja metsäluonnon monimuotoisuudelle. Uudistusaloille jätetään nykyisin säästöpuita tuottamaan järeitä ylispuita ja lahoppuuta keskimäärin 6 m³/ha. Lisäksi valtakunnan metsien yhdeksännen inventoinnin (VMI-9) tulosten perusteella noin 16 % Etelä-Suomen metsistä on sellaisia, joissa ei ole toteutettu mitään metsätaloustoimenpiteitä 30 vuoteen.

Metsälain 10 §:ssä määritellään monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt, joiden ominaispiirteet tulee säilyttää metsätaloustoimenpiteitä tehtäessä. Tällaisia kohteita on kartoitettu yksityismetsissä tähän mennessä 38 000 ha. Suomen metsäsertifiointijärjestelmän kriteerit ja Tapion hyvän metsänhoidon suositukset (2001) korostavat metsälain erityisen arvokkaiden elinympäristöjen lisäksi seuraavien elinympäristöjen merkitystä: vanhat havu- ja sekametsiköt, vanhat lehtimetsiköt, paisterinteet, supat, ruohoiset suot, hakamaat, metsäniityt ja letot. Tällaisia kohteita on kartoitettu yksityismetsistä 42 000 ha, josta 33 000 ha Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla.

Edellä mainittujen ohjelmien ja suositusten vaikutusta metsäluonnon monimuotoisuudelle ei voida vielä tarkasti arvioida. Toimikunnan pyynnöstä Metsäntutkimuslaitos teki 50 vuoden skenaariolaskelmat Etelä-Suomen metsien kehityksestä nykyisten metsänhoitosuosituksien ja metsäkeskusten laatimien metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien perusteella (Nuutinen, T., Hirvelä, H. & Salminen, O., 2002). Monimuotoisuuden kannalta on merkittävää, että metsien puuvarat ja lahoppuun määrä kasvavat skenaarioiden mukaan:

- puuston kokonaistilavuus kasvaa 1,4 miljardista 1,6-2 miljardiin kuutiometriin,

- luonnonpoistuma eli metsissä luontaisesti kuolevan puun määrä on noin 6 miljoonaa kuutiometriä vuodessa (keskim. $0,5 \text{ m}^3/\text{ha}/\text{v}$), mikä on noin 10-11 prosenttia puuston kokonaispoistumasta,
- järeitä säästöpuita jätetään hakkuissa keskimäärin miljoona kuutiometriä vuodessa, joten niiden määrä kasvaa 10 miljoonasta yli 50 miljoonaan kuutiometriin, mutta osa niistä siirtyy lahoppuiksi; metsämaahehtaaria kohden laskettuna säästöpuita on 50 vuoden kuluttua noin 4,5 kuutiometriä,
- järeiden säästöpuuhaapojen määrä nousee 0,5 miljoonaan kuutiometriin,
- yli 140-vuotiaiden metsien pinta-ala lisääntyy sekä
- lehtipuiden määrä kasvaa ja osuus puuston tilavuudesta pysyy 15-20 prosenttina.

1.2 Monimuotoisuus suojelualueilla

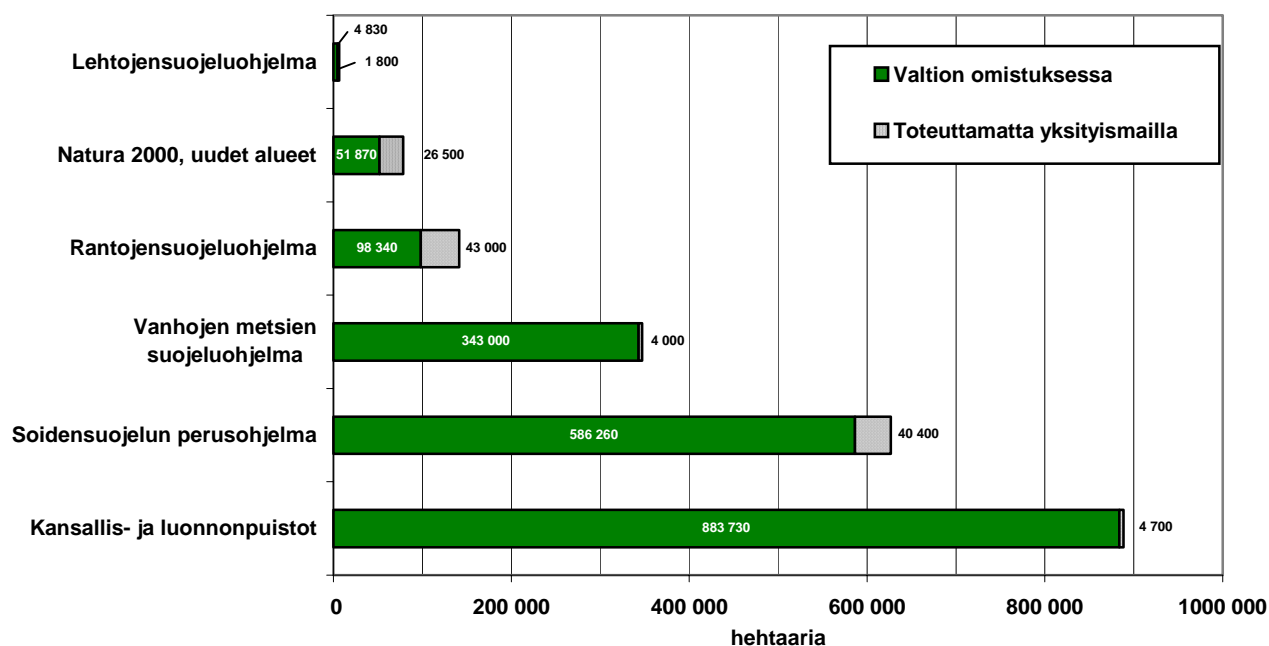
Maamme luonnonsuojelualueiden verkko pohjautuu suurelta osin tiettyjä suojelualue- tai elinympäristötyyppejä koskeviin kansallisiin suojeluohjelmiin. Ensimmäisenä valmistui kansallis- ja luonnonpuistojen perustamissuunnitelma, jonka nojalla perustettiin ensimmäiset kansallis- ja luonnonpuistot vuonna 1938. Myöhemmin 1970-1990-luvuilla on laadittu useita muita luonnonsuojeluohjelmia ja Natura 2000 -ohjelma:

- Kansallis- ja luonnonpuisto-ohjelma (kehittämishjelma 1978, täydennykset 1980, 1985 ja 1988)
- Soidensuojeluohjelma (perusosa 1979, täydennys 1981)
- Lintuvesien suojeluohjelma (1982)
- Rantojen suojeluohjelma (1990)
- Lehtojen suojeluohjelma (1989)
- Vanhojen metsien suojeluohjelma (Etelä-Suomi 1992 ja 1995, Pohjois-Suomi 1996)
- Natura 2000 (1998, täydennys 2002)

Suojeluohjelmien toteuttamiseksi talouspoliittinen ministerivaliokunta teki 4.6.1996 päätöksen vielä toteuttamatta olevien osien rahoittamisesta vuosina 1996-2007. Suojeluohjelmien toteuttamiseen, maanhankintaan valtiolle ja maanomistajille maksettaviin korvauksiin varattiin 3.285 miljardia markkaa (600 milj. €). Tavoitteena on, että Valtioneuvostossa vahvistetut luonnonsuojeluohjelmat saadaan toteutetuksi vuoteen 2007 mennessä (kuva 1).

Ympäristöministeriö toteuttaa ohjelmia valtion budjettivaroin yhteensä noin 400 miljoonalla eurolla. Metsähallitus on osallistunut suojeluohjelmien toteuttamiseen käyttämällä hallinnassaan olevia valtion maita vaihtomaina sekä myymällä metsiä ja tontteja ja ohjaamalla niistä saadut myyntitulot suojelualueiden hankintaan. Metsähallituksen kokonaisrahoitus vuosina 1996-2005 nousee noin 200 miljoonaan euroon.

Kuva 1. Vahvistettujen metsäisten luonnonsuojeluohjelmien toteuttaminen 1.1.2002 (kokonaismaapinta-ala). Luvuissa on mukana koko Suomi.

Suomi ja Venäjä ovat vuodesta 1997 toteuttaneet lähialueyhteistyönä Luoteis-Venäjän kestävä metsätalouden ja luonnon monimuotoisuuden kehittämisohjelmaa. Ohjelman tavoitteet perustuvat kansainvälisiin metsäalan ja luonnonsuojelusopimuksiin ja sitä valvovat Suomessa ulkoministeriö, maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö ja Venäjällä ulkoministeriö ja luonnonvarainministeriö. Ensimmäisessä vaiheessa, joka päättyi vuonna 2000, toteutettiin 23 metsätalouden ja 18 luonnonsuojelun yhteistyöhanketta. Kehittämisohjelman toinen vaihe toteutetaan vuosina 2001-2004.

Monimuotoisuuden kannalta merkittävimpiä hankkeita ovat olleet ns. rajametsien luontoarvojen kartoitus ja lisäkartoitukset suunnitelluilla suojelualueilla Karjalan tasavallassa. Suojeluhankkeita on suunniteltu myös Laatokan saaristoon, Karjalan kannaksella, itäisellä Suomenlahdella ja Pietarin kaupungin alueella. Suomen ja Venäjän luonnonsuojeluyhteistyössä on painotettu yhteisen pitkän rajan merkitystä ja metsäalueista on pyritty muodostamaan rajan molemmiin puolin suojelualueiden verkkoa Barentsin meren rannoilta Suomenlahdelle.

1.3. Suojelualueiden määrä ja kansainväliset metsiensuojelutilastot

Suojelualueiden pinta-ala Suomessa

Metsäteollisuus ry, maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö käynnistivät *metsien suojelupinta-alaprojektin*, jonka vuonna 1999 valmistuneeseen raporttiin on koottu yhteenveto Suomen suojeltujen ja rajoitetussa metsätaloukskäytössä olevien metsien pinta-aloista (Suomen ympäristö 300). Projektin jatkotyönä suojeltujen metsien pinta-alaa on selvitetty maa- ja metsätalousministeriön asettamassa *metsien suojelun luokittelun ja*

tilastoinnin yhtenäistämistyöryhmässä (SUTI). Työryhmän tehtävä on metsien suojelualuetietojen luokittelua koskevien tietojen kokoaminen ja täsmentäminen, suojelupinta-alatietojen päivitys sekä asianmukaisen tilastoinnin käynnistämistä koskeva valmistelu. Työryhmän tulokset valmistuvat heinäkuussa 2002.

Kansainväliset metsiensuojelutilastot

Kansainvälisiä tietoja metsien suojelusta kerätään monella taholla. Tuoreimpia tietoja ovat julkaisseet COST E4 -hanke ja YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO. Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) suojeluluokitusta on uusittu viime vuosina. Suojelualueluokittelua ollaan myös kehittämässä Euroopan metsäministerikonferenssin (MCPFE) yhteydessä. Näiden lisäksi suojelualuetilastoja laativat mm. YK:n ympäristöohjelmaan (UNEP) liittyvä maailman luonnonsuojelun seurantakeskus (WCMC) ja Euroopan ympäristövirasto (EEA).

Tiukasti suojeltuja, kokonaan metsätalouden ulkopuolelle lakisääteisesti rajattuja metsiä on kartoitettu COST E4 (Forest Reserve Research Network) -hankkeessa. Hankkeeseen osallistui 27 maata ja sen loppuraportti julkaistiin vuonna 1999. Hankkeen mukaan tiukasti suojeltuja metsiä on Euroopassa ilman Venäjän Euroopan puoleisia alueita noin kolme miljoonaa hehtaaria eli 1,6 % metsäalasta (liite 1). Kaikkiin suojeluluokkiin kuuluvia metsänsuojelualueita on Euroopassa noin 12 miljoonaa hehtaaria eli 7,3 % metsäalasta. Mukaan on luettu ainoastaan metsien monimuotoisuuden säilyttämistä varten suojellut alueet. Maisemansuojelualueet ja ne metsäalueet, jotka on suojeltu mm. eroosion, lumivyöryjen tai pohjavesien suojaamista varten, on rajattu pois tästä tilastosta.

FAO:n ja Euroopan talouskomission (UN-ECE) laatimat teollistuneiden maiden metsävaratilastot (Temperate and Boreal Forest Resource Assessment, TBFRA) ovat osa koko maapallon metsävarojen arviointia (FRA) (liite 2). Se on toistaiseksi ainoa tilasto, jossa käytetään kaikkien maiden osalta samaa metsän määritelmää. Määritelmän mukaan metsäksi luetaan alueet, joissa puuston latvuspeittävyys on yli 10 % ja alueen pinta-ala yli 0,5 ha. Puuston tulee täysikasvuisena saavuttaa vähintään viiden metrin pituus. Suojelualueet jaetaan kuuteen eri luokkaan niiden maankäytön rajoitusten mukaan. Tiedot tilastoon toimittavat kansalliset viranomaiset, mikä aiheuttaa tulkintaeroja eri maiden kesken.

2. Metsien monimuotoisuuden kehittämismahdollisuudet

Toimikunnan lähtökohtina ovat:

- *Kansallinen metsäohjelma 2010:n (KMO) tavoite:* "Metsien eliölajien ja elinympäristöjen suotuisan suojelutason saavuttaminen ja ylläpitäminen riittävällä suojelualueiden ja monimuotoisesti käsiteltävien talousmetsien yhdistelmällä".
- *Luonnonsuojelulain 5 § 2 ja 3 momentit:* "Luontotyyppin suojelutaso on suotuisa, kun sen luontainen levinneisyys ja kokonaisala riittävät turvaamaan luontotyyppin säilymisen ja sen ekosysteemin rakenteen ja toimivuuden pitkällä aikavälillä sekä luontotyyppille luonteenomaisten eliölajien suojelutaso on suotuisa. Eliölajien suojelutaso on suotuisa, kun laji pystyy pitkällä aikavälillä säilymään elinvoimaisena luontaisissa elinympäristöissään".
- *Metsälain 1 §:* "Lain tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton samalla, kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään".

– *Toimikunnan toimeksiannon ekologinen osio:*

Toimikunnan tehtävänä on:

- Esittää määrälliset ja ajalliset tavoitteet toimenpiteille, joilla Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan alueen metsien suojelutilannetta parannetaan metsien luontotyyppien ja eliölajien suotuisan suojelun tason säilyttämiseksi tai palauttamiseksi.
- Selvittää erilaiset metsien suojelua edistävät keinot sekä esittää näiden keinojen yhdistelmä tai vaihtoehtoisia yhdistelmiä, joilla suojelutavoitteet voidaan saavuttaa.

Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun tarve -työryhmä (ESSU) selvitti vuonna 2000 ilmestyneessä mietinnössään metsien suojelun tilaa ja teki ehdotuksensa suojelun kehittämistarpeista Etelä-Suomen, Oulun läänin länsi- ja Lapin läänin lounaisosan alueilla (Suomen ympäristö 437). Tarvearvio perustui hemi-, etelä- ja keskiboreaalisten metsien suojelun edustavuusarvioihin sekä ekologiseen ja luonnonsuojelubiologiseen tutkimukseen.

Työryhmä arvioi, että maamme nykyinen suojelualueverkko on edustava niille uhanalaisille tai taantuneille metsälajeille, joiden luontaisen levinneisyyden painopiste on pohjoisboreaalisella metsäkasvillisuusvyöhykkeellä. Sen sijaan nykyisillä suojelualueilla ei työryhmän käsityksen mukaan turvata kaikkia uhanalaisia tai taantuneita metsälajeja, joiden luontainen levinneisyys on painottunut hemi-, etelä- tai keskiboreaaliseen vyöhykkeelle. Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla korostuu erityisesti lehtojen, rehevien kangasmetsien, korprien sekä luonnontilaisen kaltaisten metsien eri suojeluvaihtelun lisäksi suojelun tarve. Työryhmän arvion mukaan uuden metsälain sekä äskettäin uudistettujen talousmetsien hoito-ohjeiden ja -suositusten vaikutus talousmetsien rakenteeseen ja monimuotoisuuteen näkyy vasta vuosikymmenten kuluttua, mikä vaikeuttaa pitkän aikavälin suojelutarpeen yksityiskohtaista arvioimista.

Metsien suojelua Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla on työryhmän mukaan tarpeen kehittää sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Metsien suojelun lyhyen aikavälin (alle 20 vuotta) tavoitteena on pysäyttää mahdollisimman nopeasti elinympäristöjen ja lajien taantuminen:

- täydentämällä ja laajentamalla nykyisiä suojelualueita edustavilla tai harvinaisilla vielä säilyneillä kohteilla etenkin nykyisten suojelualueiden läheisyydessä.
- ennallistamalla harvinaistuneita ja nopeasti ennallistuvia metsien rakennepiirteitä sekä suojelualueilla että niiden ympäristöissä.
- tarvittaessa hoitamalla uhanalaisten lajien esiintymiä ja niille tärkeitä elinympäristöjä.
- parantamalla taantuneiden lajien elinmahdollisuuksia etenkin suojelualueita ympäröivissä talousmetsissä.
- lisäämällä metsäluonnon monimuotoisuuden tutkimusta ja seurantaa

Metsien suojelun kehittämisen päätavoitteet Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla asetetaan työryhmän ehdotuksessa pitkälle aikavälille (useita kymmeniä vuosia). Tällöin tavoitteena on ylläpitää metsäluonnon monimuotoisuutta:

- muodostamalla vähitellen nykyistä laajempia ja yhtenäisempiä suojelualueverkkoja tärkeimpien ydinalueiden ympärille uusien suojelualueiden, tukialueiden, suojavyöhykkeiden ja ekologisten yhteyksien avulla.
- ennallistamalla muuttuneita elinympäristöjä ja rakennepiirteitä etenkin suojelluissa metsissä, mutta myös niitä ympäröivissä talousmetsissä.
- parantamalla suojelualueiden välisiä yhteyksiä täydentämällä suojelua niiden välisillä puutealueilla.

- pyrkimällä talousmetsissä mahdollisimman luonnontilaisen kaltaiseen metsikkö- ja metsäaluerakenteeseen.

Työryhmän esityksen mukaan metsäluonnon monimuotoisuuden suojelua Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla tulee edistää kaikissa metsissä riippumatta niiden pääasiallisesta käyttötarkoituksesta. Vaikka tietämys Suomen metsäluonnon monimuotoisuudesta on viimeaikaisen tutkimuspanostuksen ansiosta merkittävästi parantunut, lisätutkimuksen ja seurannan tarve on työryhmän mukaan yhä huomattava.

Maassamme on tehty kolme laajaa *uhanalaisten eliölajien arviointia* vuosina 1985, 1990 ja 2000 (KM 1985:43, KM 1991:30, Suomen lajien uhanalaisuus 2000). Tunnetuista 43 000 eliölajeista on toistaiseksi voitu ottaa uhanalaistarkastelun piiriin runsas 15 000 lajia (35 %). Arvioiduista lajeista 82 % on katsottu uusimmassa arviossa elinvoimaisiksi. Hävinneeksi on luokiteltu 186 lajia (1 %), uhanalaisiksi 1 505 lajia (10 %) ja silmälläpidettäviksi 1 060 lajia (7 %).

Uusimman uhanalaisarvioinnin mukaan 646 (43 %) uhanalaisesta eliölajista elää ensisijaisesti puustoisilla alueilla eli lehdoissa, kangasmetsissä, korvissa, rämeillä tai hakamailla. Hävinneistä lajeista 71 (38 %) ja silmälläpidettävistä lajeista 455 (43 %) on ensisijaisesti puustoisten alueiden lajeja. Uhanalaisia ja silmälläpidettäviä lajeja esiintyy erityisen runsaasti lehdoissa, vanhoissa kangasmetsissä, hakamailla, paloalueilla ja harjumetsissä. Monet niistä ovat riippuvaisia lahoppuusta, vanhoista lehtipuista tai jaloppuista. Sienet (275 lajia) ja kovakuoriaiset (183 lajia) ovat suurimmat metsien uhanalaiset eliöryhmät.

Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmä teki ehdotuksia uhanalaisten lajien tutkimuksen, hoidon ja seurannan järjestämiseksi ja rahoittamiseksi (Suomen lajien uhanalaisuus 2000). Ehdotuksissa kiinnitettiin huomiota mm. uhanalaiseihin lajeihin kohdistuvan tutkimuksen ja seurannan lisäämiseen sekä uhanalaisten lajien suojelun ja hoidon tehostamiseen. Seurantatyöryhmän arvion mukaan toteuttamalla sen tekemät toimenpide-ehdotukset sekä noin 4 miljoonan euron vuosittaisella lisärahoituksella seuraavan kymmenen vuoden aikana pystyttäisiin uhanalaisten lajien taantumiskehitys pysäyttämään ja erityisesti suojeltavien lajien pääosan häviämisen estämään. Esitetyllä lisärahoituksella voitaisiin järjestää uhanalaisten lajien nykyesiintymien suojelu, hoito ja seuranta sekä lisätä puutteellisesti tunnettujen lajien tutkimusta.

Suomen ympäristökeskuksessa toteutettiin vuosina 1997-2001 *luonnonsuojelualueverkon edustavuutta tarkasteleva hankekokonaisuus* (SAVA). Etelä-Suomen metsien ja puustoisten soiden suojelualueiden määrää pidettiin selvityksessä riittämättömänä turvaamaan lajiston monimuotoisuuden säilyminen. Monet nykyisistä suojelualueista on todettu liian pieniksi lajiston pitkäaikaisen säilymisen kannalta.

Edellä lueteltujen selvitysten ja uusimman luonnonsuojelubiologisen tutkimustiedon perusteella Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien monimuotoisuuden turvaamisen kannalta keskeisimmät metsien rakennepiirteet ja elinympäristöt ovat:

A. Metsien erityiset rakennepiirteet

- Lahopuu
- Palanut ja hiiltynyt puuaines
- Jalot lehtipuut
- Järeä haapa

B. Harvinaiset tai harvinaistuneet elinympäristöt

- Lehdot
- Kangasmetsien runsaslahopuustoiset sukkessiovaiheet
- Korvet
- Harjujen ja reunamuodostumien paahderinteet
- Tulvametsät ja metsäluhdat
- Puustoiset perinnebiotoopit
- Maankohoamisrannikon sukkessiometsät

3. Toimintaohjelma

Nykytilan arvion sekä kehittämismahdollisuuksien pohjalta toimikunta esittää jäljempänä luvuissa 3.1-3.17 Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuutta edistäviä toimenpiteitä. Osa niistä perustuu nykyisin käytössä oleviin metsien monimuotoisuutta säilyttäviin keinoihin ja osa kokonaan tai osittain uusiin keinoihin, joiden tarkoituksenmukaisuuden arviointi vaatii pilottihankkeiden tai esiselvitysten käynnistämistä ja niiden tulosten analysointia.

Toimenpide-ehdotuksissa lähtökohdaksi on otettu metsäisille luontotyypeille ja uhanalaisille lajeille tärkeiden elinympäristöjen ja rakennepiirteiden nykyistä parempi turvaaminen. Yksittäisiin lajeihin tai lajiryhmiin kohdistuvia toimenpiteitä toimikunta ei esitä. Toimikunnan toimenpide-ehdotusten lähtökohdaksi on, että ne eivät saa vaarantaa tai hidastaa talouspoliittisen ministerivaliokunnan 4.6.1996 vuosille 1996-2007 puoltamien suojeleohjelmien loppuunsaattamista. Esitettävät uudet keinot perustuvat metsänomistajan vapaaehtoisuuteen.

Toimikunta esittää sekä lyhyen että pitkän aikavälin toimenpiteitä. Lyhyen aikavälin toimenpiteet voidaan pääosin käynnistää jo vuosina 2003-2005. Pitkän aikavälin toimenpiteiden käynnistäminen on yleensä mahdollista vasta vuoden 2007 jälkeen. Resurssien tarve on arvioitu kunkin esitettävän toimenpiteen osalta erikseen. Eri toimenpiteiden yhteensovittaminen voi tuoda kustannustehokkuutta, jonka vaikutusta ei tässä vaiheessa ole pystytty arvioimaan. Pilottihankkeiden toteuttamisen jälkeen kustannukset täsmentyvät.

3.1 Luonnonsuojelualueiden elinympäristöjen ennallistaminen ja hoito

Elinympäristöjen *ennallistamisella* tarkoitetaan ihmisen muuttaman ekosysteemin palauttamista mahdollisimman lähelle luonnontilaa. Metsissä voidaan ennallistaa lajistoa, rakennetta tai toimintaa. Ennallistamistoimenpiteet ovat usein kertaluontoisia, mutta niillä pyritään käynnistämään luontaisia pitkäkestoisia kehityskulkuja, kuten puusto- ja lahopuusuikkessioita tai soistumista.

Ekosysteemin *hoidoksi* kutsutaan sellaisia luonnon monimuotoisuutta ylläpitäviä tai edistäviä toimenpiteitä, joissa ei palauteta metsien luontaisia rakenteita tai prosesseja. Tällaisia ovat esimerkiksi lehtojen ja lehtoniittyjen jatkuva ylläpitäminen lehtipuuvaltaisina ja avoimien harjumetsien hoito (luonnonhoito) sekä hakamaiden ja lehdesniittyjen eli perinnebiotooppien hoito.

Ennallistaminen on keskeinen keino luonnonsuojelualueiden monimuotoisuuden kehittämiseksi, sillä Etelä-Suomen ja Pohjanmaan nykyisten luonnonsuojelualueiden metsistä ja soista vain osa on jokseenkin luonnontilaisia. Ennallistamalla voidaan usein parhaiten turvata uhanalaisen ja taantuneen lajiston säilyminen, sillä monien ekosysteemien rakenteen palautuminen luontaisesti on hidasta.

Ennallistamisen suuntaaminen ensisijaisesti monimuotoisuuden kannalta merkittävimmille luonnonsuojelualueille on ekologisesti tehokkainta. Ennallistettavien kohteiden tulee muodostaa riittävän suuria kokonaisuuksia, jotta alueellisen palo- tai lahoppuujatkumon ylläpitäminen olisi mahdollista ja toimenpiteiden suunnittelu ja toteutus tehokasta.

Metsähallituksen selvitysten mukaan Etelä-Suomen ja Pohjanmaan nykyisillä luonnonsuojelualueilla on 673 ennallistettavaa kohdetta (koko maassa noin 800) pinta-alaltaan noin 33 000 hehtaaria. Pinta-ala sisältää Metsähallituksen hallinnassa olevat suojelu- ja ohjelma-alueet puolustusministeriöltä ja Metsätutkimuslaitokselta vuonna 2002 siirtyneitä alueita lukuun ottamatta. Tarkastelussa ei myöskään ole huomioitu Metsähallituksen hallintaan vuoteen 2007 mennessä siirtyviä uusia suojelualueita, joita tulee arviolta 100 000 ha. Toistaiseksi puuttuvien ennallistamissuunnitelmien teko nykyisille luonnonsuojelualueille maksaisi noin 2,3 milj. € (koko maan kohteille noin 2,7 milj. €).

Kivennäismaiden metsien ennallistaminen tarkoittaa metsän polttoa, lahoppuun lisäämistä ja pienaukotusta. Polton kustannukset (160 aluetta, 960 ha) ovat noin 0,97 milj. € lahoppuun lisäyksen (10 430 ha) 2,6 milj. € ja pienaukotuksen (5 210 ha) 1,1 milj. €. Kivennäismaiden ennallistaminen voitaisiin toteuttaa pääosin Metsähallituksen metsätalouden tulosalueen työvoimalla.

Suojelualueiden soista ennallistettavia on noin 16 600 ha. Ennallistamisen kokonaiskustannukset ovat noin 9,3 milj. €. Ennallistaminen voitaisiin suorittaa osaksi Metsähallituksen metsätalouden tulosalueen työvoimalla.

Puustoisten perinnebiotooppien (hakamaat, metsälaitumet, kaskimetsät ja lehdesniityt, yht. 117 kpl, 1 341 ha) kertaluonteiset kunnostuskustannukset ovat Metsähallituksen luonnonsuojelualueilla yhteensä 2,3 milj. €. Työstä 60 % voitaisiin toteuttaa Metsähallituksen metsätalouden tulosalueen työvoimalla. Alueiden vuotuiset hoitokustannukset ovat 0,56 milj. € ja hoito voidaan pääosin toteuttaa metsätalouden tulosalueen työvoimalla.

Muun luonnonhoidon merkitys luonnonsuojelualueilla on tämänhetkisen arvion mukaan edellä mainittua vähäisempi. Lehtojen (970 ha), jalopuumetsiköiden (15 ha) ja uhanalaisten metsälajien hoidon kustannukset ovat noin 0,42 milj. €, josta metsätalouden työvoiman osuus on lähes puolet. Hoitotarpeen kattavampi selvitys edellyttää luontotyyppitiedon kartoitusta suojelualueilta (vrt. esitys 3.2).

Toimikunta esittää, että

- Vuosina 2003-2012 nykyisten valtion luonnonsuojelualueiden ennallistamisen ja hoidon valtion talousarvioon sisältyvää rahoitusta lisätään 1,5 milj. €/v ja lisäksi Metsähallituksen metsätalouden tulosalueen liiketoiminnalla rahoitetaan metsätalouden työvoimakustannuksina ennallistamista ja hoitoa 1,2 milj. €/v.
- Yksityismaiden suojelualueiden hoitoon varataan 0,5 milj. €/v. Maanomistajat ja alueelliset ympäristökeskukset sopivat keskenään hoidon toteuttamisesta.

- *Uusien suojelualueiden perustamisen yhteydessä varataan niiden ennallistamiseen ja hoitoon riittävät resurssit.*

3.2 Luonnonsuojelualueiden perustiedon keruu

Nykyisiltä luonnonsuojelualueilta puuttuvat ajantasaiset, metsiköittäiset puustoa koskevat perustiedot ja osalta myös kasvupaikkatiedot. Metsiköittäisten perustietojen puuttuminen hidastaa alueiden hoidon ja käytön suunnittelua ja vaikeuttaa suojelun puutteiden arviointia. Tarvittavat tiedot voidaan Metsähallituksen arvion mukaan selvittää 1,25 miljoonan hehtaarin alueelta pääosin kaukokartoitusmenetelmin, mutta 450 000 hehtaaria on inventoitava maastossa. Alustavien arvioiden mukaan perustiedon keruun kustannukset ovat valtion suojelualueiden osalta koko maassa noin 5,6 milj. € ja Etelä-Suomessa noin 2,8 milj. €. Arvio ei kata niitä uusia suojelualueita, joita siirtyy vuoteen 2007 mennessä Metsähallituksen hallintaan. Näiden pinta-ala on arviolta 100 000 ha. Yksityisten luonnonsuojelualueiden (noin 50 000 hehtaaria) perustietojen kerääminen maksaa noin 1 milj. €

Toimikunta esittää, että

- *Metsähallitus kerää Etelä-Suomen ja Pohjanmaan suojelualueiden metsiköittäiset perustiedot vuosina 2003-2006 ja tätä varten varataan valtion talousarvioon 0,95 milj. €/v. Lisätarve on kokonaisuudessaan vuosina 2003-2006 3,8 milj. €.*
- *Uusien suojelualueiden perustamisen yhteydessä varataan niiden perustiedon keruuseen riittävät resurssit.*

3.3 Luonnonsuojelubiologisen kriteeristön laatiminen

Toimikunta pitää välttämättömänä, että jäljempänä esitettävälle toimenpide-ehdotuksille 3.1 ja 3.4-3.9 määritellään yhteiset luonnonsuojelubiologiset perusteet, jotta toimenpiteet suuntautuvat kustannustehokkaasti. Toimikunta on määritellyt tähänastisen ekologisen tietouden, Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun tarve-työryhmän mietinnön (ESSU), uhanalaisten lajien arvioinnin ja luonnonsuojelualueverkon edustavuutta tarkastelleen hankekokonaisuuden (SAVA) perusteella luvussa 2 ne metsien erityiset rakennepiirteet ja harvinaiset tai harvinaistuvat elinympäristöt, jotka ovat keskeisiä metsien monimuotoisuuden turvaamiselle. Toimikunta kiinnittää erityistä huomiota metsälain 10 § velvoitteita laaja-alaisempina esiintyviin erityisen tärkeisiin elinympäristöihin. Toimikunnan työn ja uusimman tutkimustiedon pohjalta kriteerien täsmentämisessä tarvittavia asiantuntijatahoja ovat mm. ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Suomen ympäristökeskus, Metsäntutkimuslaitos ja yliopistot.

Toimikunta esittää, että

- *Ympäristöministeriö asettaa vuoden 2002 lopussa laajapohjaisen asiantuntijatyöryhmän täsmentämään luonnonsuojelubiologiset kriteerit toimikunnan esittämiä pilottihankkeita varten. Valmis kriteeristö on käytettävissä vuoden 2003 lopussa.*

3.4 Luonnonarvokauppa

Luonnonarvokauppa on menetelmä, jossa maanomistaja tai hänen valtuuttamansa taho sopimuksesta ylläpitää tai lisää luonnonarvoja metsässään ja saa tästä tuloa luonnonarvojen

ostajalta kuten valtiolta tai metsien suojelusäätöiltä. Sopimuksessa voidaan rajata alueita, joilta edellytetään harvinaisen lajin esiintymän hoitamista tai tiettyjen monimuotoisuuselementtien (esim. lahopuiden) säilyttämistä. Ympäristö- ja metsäviranomaiset ottavat tarjouksiin kantaa toimenpiteessä 3.3 mainittujen luonnonsuojelubiologisten kriteerien perusteella. Sopimukset syntyvät myyjän ja ostajan tarpeiden pohjalta, ja ne voivat olla voimassa määräajan tai toistaiseksi. Kun sopimus päättyy, alueen käyttö jatkuu maanomistajan haluamalla tavalla.

Luonnonarvokaupalla tavoitellaan luonnon monimuotoisuuden säilymistä ja kohentumista talouskäytössä olevilla alueilla, joilla lainsäädäntö ja metsäluonnonhoidon suositukset eivät ole riittäviä monimuotoisuuden turvaamiseksi. Luonnonarvokaupalla voidaan edistää tiettyjen metsien rakennepiirteiden tai elinympäristöjen säilymistä tai syntymistä ja esimerkiksi ohjata suojelualueiden välisten metsäalueiden ja ekologisten yhteyksien tarkoituksenmukaista luonnonhoitoa. Luonnonarvokauppaa on valmisteltu laajassa paikallisessa yhteistyössä Satakunnassa, jossa sen kokeilu on tarkoitus toteuttaa vuosina 2003-2007.

Toimikunta esittää, että

- *Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö varaavat luonnonarvokaupan pilottihankkeiden toteuttamiseksi vuosina 2003-2007 yhteensä 2 milj. €.*

3.5 Tarjouskilpailu

Tarjouskilpailussa ympäristöviranomaiset pyytävät maanomistajilta toimenpiteessä 3.3 mainittujen luonnonsuojelubiologisten kriteerien perusteella tarjouksia suojeltavista kohteista ja hintoja, joilla he ovat halukkaita tarjoamaan kohteitaan suojeluun. Kohteiden tarjoaminen perustuu maanomistajan vapaaehtoisuuteen. Tarjouskilpailun tuloksena viranomaiset hyväksyvät toteutettaviksi sellaiset kohteet, jotka parhaiten täyttävät luonnonsuojelubiologiset kriteerit. Kohteiden suojelu voidaan toteuttaa perustamalla alueelle yksityinen luonnonsuojelualue, määräaikaisella sopimuksella tai hankkimalla alue valtion luonnonsuojelualueeksi. Toteuttamistapa valitaan kohteen luontoarvojen, sijainnin ja maanomistajan ehdotuksen perusteella. Jos suojelu toteutetaan määräaikaisella sopimuksella, niin alueen käyttö jatkuu sopimuksen päättyessä maanomistajan haluamalla tavalla.

Toimikunta esittää, että:

- *Ympäristöministeriö varaa tarjouskilpailun pilottihankkeiden toteuttamiseksi yhteensä 1 milj. € vuosina 2004 ja 2005.*
- *Toimenpiteet, jotka edellyttävät maanhankintaa valtiolle rahoitetaan toimenpiteen 3.7 puitteissa.*

3.6 Luonnonhoitoalueet

Luonnonhoitoalueet ovat maanomistajan hakemuksesta perustettavia alueita, joilla luonnonsuojelu, metsänhoito ja -käyttö sekä muu alueen taloudellinen käyttö sovitetaan yhteen. Luonnonhoitoalueella voidaan luonnonsuojelullisesti arvokkaaseen kohteeseen (luonnonsuojelulain 29 § tai metsälain 10 § tarkoittama kohde) välittömästi rajoittuvissa metsiköissä nykyistä laajemmin tehdä vain sellaisia metsätaloudellisia toimenpiteitä, jotka eivät vaaranna kohteen ominaispiirteiden säilymistä. Alueiden toteuttaminen perustuu luonnonsuojelulakiin. Alue voidaan perustaa vain maanomistajan hakemuksesta, ja

sopimusosapuolina ovat maanomistaja ja alueellinen ympäristökeskus. Kun sopimus päättyy, alueen käyttö jatkuu maanomistajan haluamalla tavalla.

Alueelle laaditaan luonnonhoitosuunnitelma, jossa määritetään erityisten luonnonhoitotoimenpiteiden lisäksi normaalit metsänhoito- ja hakkuuehdotukset. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä metsänomistajan, ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen kesken. Suunnitelmaan sisältyy myös arvio käytönrajoituksista johtuvista taloudellisista menetyksistä ja luontoarvojen säilyttämiseksi tarvittavien töiden kustannuksista. Näistä menetyksistä ja kustannuksista maksetaan maanomistajalle täysi korvaus.

Toimikunta esittää, että

- *Maa- ja metsätalousministeriö yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa selvittää mahdollisuudet luonnonhoitoalueiden perustamiseen vuonna 2003. Selvitykseen liittyy luonnonhoidon rahoitusjärjestelmän epäkohtien korjaaminen (ks. toimenpide 3.10). Mahdollisuudet keinon käyttöön ja sen vaatimat kustannukset arvioidaan selvityksen yhteydessä.*

3.7 Metsähallituksen maanmyyntitulojen ja vaihtomaiden käyttö luonnonsuojelullisesti arvokkaiden alueiden hankkimiseen

Maanomistajilla on ilmennyt olevan halukkuutta tarjota luonnonsuojeluohjelmien ulkopuolisia, monimuotoisuuden kannalta arvokkaita alueita suojeluun täyttä korvausta vastaan enemmän kuin ympäristöhallinnon nykyisillä resursseilla pystytään toteuttamaan. Maiden osto valtiolle on perusteltua erityisesti silloin, kun alueet sijaitsevat olemassa olevien luonnonsuojelualueiden välittömässä läheisyydessä.

Metsähallitus on toteuttanut ja rahoittanut luonnonsuojeluohjelmien alueiden hankintaa vuonna 1996 tehdyn talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätöksen mukaisesti käyttämällä hallinnassaan olevia maita vaihtomaina sekä myymällä metsiä ja tontteja ja ohjaamalla niiden myyntitulot suojelualueiden hankintaan. Metsähallituksen velvoite päättyy vuoden 2004 loppuun mennessä. Natura -ohjelman täydennyksestä ja eräistä ennakoimattomista kustannuksista johtuen Metsähallitukselle tulee kuitenkin vielä noin 12,5 milj. euron velvoitteet vuodelle 2005, jolloin kokonaisrahoitusosuus nousee noin 200 miljoonaan euroon. Metsätalouden toimintamahdollisuuksien säilyttämiseksi Metsähallitus on investoinut metsätalouden tulosalueen liiketoiminnan tuotosta vuosittain noin 16,7 milj. euroa korvaavan metsätalouden oston.

Metsähallitus on valmis jatkamaan alueiden hankintaa suojelutarkoituksiin vuonna 2005 ja sen jälkeen. Työ käynnistetään välittömästi nykyisen luonnonsuojeluohjelmien hankintatehtävän päättymisen jälkeen.

Toimikunta esittää, että

- *On järkevää jatkaa Metsähallituksen luonnonsuojelullisesti arvokkaiden kohteiden hankkimista vapaaehtoisin kaupoin ja vaihdoin suojelun maantieteellisillä ja ekologisilla puutealueilla toimenpiteen 3.3 luonnonsuojelubiologisten kriteerien perusteella vuosina 2005-2014. Hankintojen rahoittamiseksi Metsähallitus jatkaa tonttien myyntiä ja metsien käyttöä vaihtomaina maanomistajien kiinnostuksen mukaisessa laajuudessa. Kymmenen vuoden rahoitukseen käytetään noin 5 milj. €/v.*

3.8 Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkosto - kokeiluhanke

Maanomistajilla on kiinnostusta hoitaa metsiään luonnon monimuotoisuutta edistävillä tavoilla, mutta nykyiset monimuotoisuuden turvaamisen keinot eivät aina riittävästi tue heidän omaehtoisia toimiaan. Luonnon monimuotoisuuden arvot eivät noudata kiinteistöjen rajoja, joten yhteistyö yli kiinteistörajojen ja eri omistajaryhmien kesken lisää monimuotoisuuden turvaamisen tehokkuutta.

Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkosto -kokeiluhankkeessa metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen tapahtuu paikallistasolla omaehtoisuuden ja vapaaehtoisuuden periaatteilla. Metsänomistajilla on keskeinen asema tavoiteasettelussa. Kokeiluhankkeeseen voivat lisäksi osallistua paikalliset viranomaiset, kansalaisjärjestöt ja muut yhteistyötahot. Kokeiluhanke muistuttaa tarjouskilpailua (toimenpide 3.5) mutta on vaikuttavuudeltaan laajempi niin maantieteellisesti kuin sisällöltään.

Yhteistoiminta voi koskea esimerkiksi kansallispuistoa, valtion retkeilyaluetta, kunnan tai seurakunnan virkistysaluetta ja eri omistajaryhmien talousmetsiä. Yhteistoimintaverkosto edistää luonnon monimuotoisuutta kokemusten vaihdon ja oppimisen kautta, ja erityisesti silloin, kun elinympäristöjen ja lajien säilyttäminen edellyttää toimenpiteitä laajahkoilla alueilla, joiden sisällä toimenpiteet vaihtelevat ekologisten tarpeiden mukaan. Yhteistoimintaverkoston tulee edistää sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä kuten maaseutuyrittäjyyttä, työllisyyttä ja luontomatkailua, mikäli tähän liittyviä toimenpiteitä esitetään pilottihankkeissa.

Kokeiluhankkeet toteutetaan alueilla, joilla on erityistä merkitystä luonnon monimuotoisuuden säilyttämiselle toimenpiteen 3.3 luonnonsuojelubiologisten kriteerien perusteella. Ekologisen tarkoituksenmukaisuuden lisäksi kokeiluun osallistuvilta pilottihankkeilta odotetaan innovatiivisuutta, laaja-alaista yhteistyötä ja vuorovaikutusta sekä pyrkimystä luoda uudenlaista toimintakulttuuria. Valtion roolina on antaa verkostolle suunnittelu- ja rahoitustukea. Yhteistoimintaverkosto ei edellytä yhtenäistä rajattua aluetta, vaan siinä ovat vapaaehtoisesti mukana metsien monimuotoisuuden vaalimisesta erityisesti kiinnostuneet maanomistajat.

Toimikunta esittää, että

- *Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö valmistelevat kokeiluhankkeen metsäluonnon monimuotoisuuden edistämisestä paikallisella yhteistyöllä. Kahdesta neljään pilottihankkeen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi vuosina 2004-2006 varataan yhteensä 2 milj. €.*
- *Käynnistettävät pilottihankkeet ovat maanomistajien yhteistoimintaa. Hankkeet järjestäytyvät omaehtoisesti ja sopivat vetovastuusta muiden paikallisten tahojen ja alueellisten viranomaisten kanssa. Hanke ei aseta minkäänlaisia velvoitteita tai rajoitteita siitä pois jääneille maanomistajille.*

3.9 Luonnonsuojelulain mukainen luonnonsuojeluohjelma

Luonnonsuojelualueilla voidaan parantaa Etelä-Suomen ja Pohjanmaan suojelualueverkoston edustavuutta ja turvata sellaisten alueiden säilyminen, joilla on erityisiä luontoarvoja. Luonnonsuojeluohjelman mukaisen systemaattisen suunnittelun avulla voidaan parhaiten

varmistaa toimenpiteiden kohdentuminen arvokkaimpiin kohteisiin ja pysyviin luontoarvoihin.

Toimikunnan arvion mukaan toimenpide-esityksillä 3.1 (Luonnonsuojelualueiden elinympäristöjen ennallistaminen ja hoito) ja 3.7 (Metsähallituksen maanmyyntitulojen ja vaihtomaiden käyttö luonnonsuojelullisesti arvokkaiden kohteiden hankkimiseen) voidaan lyhyellä aikavälillä edistää Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien monimuotoisuuden suojelua. Toimenpiteillä 3.4 (luonnonarvokauppa), 3.5 (tarjouskilpailu), 3.6 (luonnonhoitoalueet) ja 3.8 (metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkosto) kehitetään uusia joustavia monimuotoisuuden turvaamisen keinoja. Niiden tuloksista saadaan tietoa vuoteen 2007 mennessä. Siihen mennessä on myös käytettävissä uusia tutkimus- ja seurantatietoja niin talousmetsien kuin luonnonsuojelualueiden monimuotoisuudesta. Näiden arvioiden ja tulosten perusteella voidaan ratkaista luonnonsuojelulain mukaisen suojeluohjelman tarve ja laajuus.

Toimikunta esittää, että

- *Luonnonsuojelulain mukaisen Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojeluohjelman tarpeesta päätetään vuonna 2007 nykyisten suojeluohjelmien rahoitusohjelman päätyttyä käyttäen hyväksi toimikunnan muista toimenpide-esityksistä saatuja kokemuksia.*
- *Suojeluohjelman tarpeen arvioimiseksi ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö selvittävät toimenpide-esitysten 3.4, 3.5, 3.6 ja 3.8 ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset.*

3.10 Talousmetsien luonnonhoito

Talousmetsien luonnonhoidolla edistetään biologisen monimuotoisuuden säilymistä talousmetsissä. Luonnonhoidon velvoitteet on kirjattu metsälakiin ja eräissä tapauksissa metsänomistajat voivat saada sitä varten valtion tukea. Luonnonhoidon tavoitteita on asetettu metsätalouden alueellisissa tavoiteohjelmissa. Eri metsäorganisaatiot ovat laatineet talousmetsien hoitoa ja käyttöä varten hyvään metsäluonnonhoitoon kannustavia ohjeita ja suosituksia. Metsänhoitosuosituksset, metsäneuvonta ja metsäsertifiointi ovat tärkeitä luonnonhoitoa edistäviä vapaaehtoisia keinoja. Metsähallitus on laatinut alue-ekologiset suunnitelmat hallinnassaan oleville valtion metsille.

Kestävän metsätalouden rahoituslain (1094/1996) mukaan metsänomistajat voivat saada ympäristötukea metsien biologisen monimuotoisuuden ylläpitämisestä johtuvien vähäistä suurempien taloudellisten menetysten korvaamiseksi. Ympäristötuen myöntämisen perusteet ovat herättäneet arvostelua etenkin tuen maksuaikataulun ja vähäisen haitan määrittelyn osalta. Valtion tukea myönnetään myös yli tilanrajojen ulottuvien metsäluonnon hoitohankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Hankkeita on toteutettu yhteistyössä, jossa metsänomistajien lisäksi on ollut mukana esimerkiksi kuntia, ympäristökeskuksia ja luontojärjestöjä.

Kansallinen metsäohjelma 2010:n perusteella valtion talousarviossa oleva metsäluonnon hoidon edistämisen määräraha nostettiin 1,7 miljoonasta 4,2 miljoonaan euroon vuodessa. Määrärahasta vajaa puolet on käytetty metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoitukseen yksityismetsissä ja se valmistuu pääosin vuonna 2003.

Jos ominaispiirteiden säilyttämisestä aiheutuu metsänomistajalle vähäistä suurempi taloudellinen menetys, on hän oikeutettu kestävän metsätalouden rahoituslain mukaiseen ympäristötukeen. Ympäristötukisopimuksia oli vuoden 2001 loppuun mennessä tehty 3 300 hehtaarille. Vuotuinen tukimäärä on runsaat 1,5 milj. € jolla voidaan solmia uusia sopimuksia noin 1 500 hehtaarille vuodessa.

Metsähallituksen metsätalouden tulosalueen hallinnassa on biologisesti arvokkaita kohteita, joiden monimuotoisuuden turvaamista on mahdollista kehittää. Tällaisia erityiskohteita ovat ympäristöarvometsät, alue-ekologiset luontokohteet, ekologiset yhteydet ja monimuotoisuuden lisäämisalueet sekä osa ulkoiluarvometsistä, maisema- ja virkistyskohteista, puolustusministeriöltä Metsähallituksen hallintaan siirtyneistä alueista ja suojelualueisiin rajautuvista muista kuvioista. Metsähallituksen arvion mukaan monimuotoisuutta ylläpitävien ja edistävien toimien keskittäminen näille alueille tuo huomattavasti suuremmat ekologiset hyödyt kuin vastaava rahallinen panostus koko Metsähallituksen talousmetsien pinta-alalla.

Toimikunta esittää, että

- *Valtion talousarvioon sisältyvät metsäluonnon hoidon varat 4,2 milj. €/v käytetään elinympäristöjen kartoituksen päätyttyä kokonaisuudessaan ympäristötukeen ja luonnonhoitohankkeisiin ja määrärahaa lisätään vaiheittain 8 milj. euroon vuoteen 2007 mennessä.*
- *Maa- ja metsätalousministeriö korjaa luonnonhoidon tukijärjestelmän epäkohdat luonnonhoitoalueiden määrittelystä ja perustamisesta tehtävän selvityksen yhteydessä (toimenpide 3.6).*
- *Metsäorganisaatioiden metsänhoidon suositukset tarkistetaan lähivuosina uuden tutkimustiedon ja käytännön kokemusten perusteella. Tarkistuksissa kiinnitetään erityisesti huomiota vanhojen haapojen ja lahopuun säilyttämiseen.*
- *Metsähallitus tehostaa monimuotoisuuden huomioon ottamista ja luonnonsuojelun kannalta arvokkaiden alueiden inventointia ja suojelua luonnonvarasuunnittelun ja alue-ekologisen suunnittelun erityiskohteilla sekä suojelualueisiin rajoittuvilla alueilla. Toimenpiteet ja niiden kohdentaminen määritellään Metsähallituksen metsätalouden ja luonnonsuojelun tulosalueiden yhteisprojektina vuoden 2004 loppuun mennessä toimenpiteen 3.3 luonnonsuojelubiologisten kriteerien perusteella. Kustannukset ja menetettävät kantorahatulot arvioidaan selvityksen yhteydessä. Toimenpide-esitys ei rajoita valtion talousmetsien normaaleja metsätaloustoimia selvityksen aikana.*

3.11 Koulutus, metsäsuunnittelu ja neuvonta

Metsien monimuotoisuuteen liittyvä opetus on viime vuosikymmeninä lisääntynyt ammatillisessa ja korkeimmassa metsäopetuksessa. Metsälaki, ympäristö- ja laatujärjestelmät sekä metsäsertifiointi edellyttävät, että monimuotoisuus otetaan huomioon metsätalouden toimenpiteissä. Metsäorganisaatiot ja metsäalan yritykset ovat järjestäneet sen mukaista koulutusta henkilöstölleen ja näin lisänneet luontotietämystä organisaatioissaan. Metsäalan yhteisenä hankkeena on kehitetty erityinen luonnonhoitotutkinto, jonka vuosina 1997-2001 suoritti 2 847 henkilöä. Tutkinnon suunnittelua ja järjestämistä on tuettu valtion varoin. Sen ovat suorittaneet käytännön toimijat, metsäammattilaiset ja metsänomistajat.

Luonnonhoitotutkinnosta saadut kokemukset on tarpeen ottaa huomioon kehitettäessä opetusministeriön alaista metsäalan perus- ja jatkokoulutusta, unohtamatta kuitenkin metsänomistajien koulutusta.

Yksityismetsien metsäsuunnittelussa monimuotoisuutta koskeva tieto on lisääntynyt ja luonnonvaratietokantojen taso on parantunut uusien paikkatietojen ja säännöllisten päivitysten ansiosta. Metsäkeskukset keräävät suunnitelmien perustiedot ns. aluesuunnittelulla. Aluesuunnittelutiedot ovat metsänomistajien käytettävissä tilakohtaisia metsäsuunnitelmia tehtäessä. Metsänomistaja päättää millaisen metsäsuunnitelman hän haluaa ja kenellä hän sen teettää. Tilakohtaiset metsäsuunnitelmat kattavat runsaat 50 prosenttia yksityismetsien pinta-alasta. Kansallinen metsäohjelma 2010:n tavoitteena on 75 prosentin peittävyys. Maakunnallisissa erityiskohteissa voi osana luonnonhoitohanketta saada tavallista enemmän luontotietoja sisältävän suunnitelman ilman lisäkustannuksia.

Metsähallituksen alue-ekologiset suunnitelmat valmistuivat vuonna 2000. Niiden perusteella 129 000 hehtaaria (30 000 ha Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla) valtion metsiä siirrettiin puuntuotannon ulkopuolelle ja 205 000 hehtaaria (37 000 ha Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla) rajoitettuun metsätaloustalouteen. Alue-ekologista suunnittelua arvioinut kansainvälisen arviointiryhmä piti alue-ekologisen suunnittelun tuloksia merkittävinä.

Metsää omistavat metsäyhtiöt ovat myös lisänneet monimuotoisuuden huomioon ottamista metsäsuunnittelussa ja jättäneet noin 100 000 hehtaaria metsää omaehtoiseen suojeluun tai rajoitettuun käyttöön.

Metsänomistajien neuvonta on metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten lakisääteinen tehtävä. Monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvät asiat ovat korostuneet metsäneuvonnassa viime vuosina, mutta esimerkiksi metsälain 6 §:n antamia mahdollisuuksia ei ole vielä täysin sovellettu. Sen mukaan hakkuu voidaan tehdä kohteen erityisluonteen edellyttämällä tavalla, jos kohteella on metsän monimuotoisuuden säilyttämisen, maiseman tai metsän monikäytön kannalta erityistä merkitystä.

Linnusto on ollut yhtenä metsäneuvonnan ja -koulutuksen erityiskohteena viime vuosina. Muun muassa metson ja petolintujen huomioon ottamisesta metsätaloustoimenpiteiden yhteydessä on laadittu oppaita ja annettu koulutusta metsäammattilaisille. Tänä vuonna julkaistiin laajan yhteistyöhankkeena opas ”Metsänkäsittely ja linnusto”.

Toimikunta esittää, että

- *Opetusministeriö ottaa luonnonhoitotutkinnosta saadut kokemukset huomioon metsäalan perus- ja jatkokoulutusta kehitettäessä*
- *Metsäorganisaatiot lisäävät linnuston huomioon ottamista metsien käsittelyn yhteydessä koulutuksella ja yhteistyöhankkeilla.*
- *Metsäsuunnittelujärjestelmää kehitetään siten, että metsänomistajilla on mahdollisuus metsäkeskusten keräämän alueellisen tiedon perusteella teettää omiin lähtökohtiinsa perustuva tilakohtainen metsäsuunnitelma.*
- *Metsähallitus kehittää alue-ekologista suunnittelua mm. kansainvälisen arviointiryhmän suositusten pohjalta. Tiedotuksella ja neuvonnalla edistetään alue-ekologisen suunnittelun ja vapaaehtoisten suojelukeinojen käyttöä kuntien, seurakuntien ja muiden yhteisöjen metsissä. Myös metsää omistavat metsäteollisuusyhtiöt lisäävät edelleen ekologista näkökulmaa metsäsuunnitteluunsa.*
- *Metsäluonnon monimuotoisuuden neuvonnassa lisätään tietoa metsälain, erityisesti 6 §:n antamista mahdollisuuksista, ja metsien vapaaehtoisesta suojelusta toimenpiteen 3.3 kriteerien mukaisilla alueilla. Metsänomistajien neuvonnassa lisätään yhteistyötä ympäristöviranomaisien kanssa.*

- *Maa- ja metsätalousministeriö teettää arvioinnin metsäluonnon monimuotoisuuden neuvonnan tuloksellisuudesta ja kehittämistarpeista vuonna 2005.*

3.12 Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt ja laki metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta

Metsälain (1093/1996) 10 §:n mukaan luonnontilaisten tai luonnontilaisen kaltaisten, ympäristöstään selvästi erottuvien erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteet tulee säilyttää. Tällaisia ovat lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä pienien lampien välittömät lähiympäristöt, ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet ja Lapin läänin eteläpuolella sijaitsevat letot, rehevät lehtolaikut, pienet kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla, rotkot ja kurut, jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät sekä karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhdat.

Yhteisöomistajat ovat kartoittaneet erityisen tärkeät elinympäristöt omilla ja hallinnassaan olevilla mailla. Metsäyhtiöiden metsätalousmailla metsälakikohteita on löytynyt 0,5 prosentilla pinta-alasta ja Metsähallituksen hallinnassa olevien valtion metsien pinta-alasta yhdellä prosentilla. Metsäkeskukset ovat kartoittaneet yksityismetsissä olevia erityisen tärkeitä elinympäristöjä. Kartoitus valmistuu vuonna 2003. Yksityismetsissä erityisen tärkeiden elinympäristöjen pinta-alan arvioidaan olevan noin 70 000 hehtaaria, josta Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla on noin 60 000 hehtaaria. Tämä on noin 0,7 % alueen yksityismetsien pinta-alasta. Lukumäärältään metsälakikohteita on yksityismetsissä noin 150 000 kappaletta.

Metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen tunnistamisessa ja rajauksessa on osoittautunut olevan ongelmia. Näitä ns. metsälakikohteita ei niiden suuren lukumäärän vuoksi merkitä lakisääteisesti maastoon, kuten menetellään luonnonsuojelulain suojeltujen luontotyyppien osalta. Kohteiden selkeä tunnistaminen ja rajaaminen ovat kuitenkin edellytys, että kohteiden ominaispiirteet säilyvät metsätaloustoimenpiteiden yhteydessä. Tämä edellyttää myös kitkatonta tiedon kulkua metsänomistajan ja metsänhoito- ja hakkuutöitä tekevien välillä etenkin silloin, kun metsässä työskennellään talviaikaan. Ongelmallisimpia kohteita elinympäristön ominaispiirteiden säilyttämisen suhteen ovat olleet lehtolaikut, lähteiköt sekä purot ja norot välittömine lähiympäristöineen.

Metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annetun lain (263/1991) mukaan vahingoittuneet havupuut tulee poistaa metsästä silloin, kun niitä on niin paljon, että ne voivat johtaa metsätuhoja aiheuttavien hyönteisten leviämiseen. Kun yli 10 % puuston runkoluvusta hehtaarilla on vahingoittunut tai jos metsässä on yksi tai useampi vähintään 20 vahingoittuneen havupuun ryhmä, tulee puut poistaa metsästä tai suorittaa metsätuhoja aiheuttavien hyönteisten estämiseksi muita tarpeellisia toimenpiteitä. Lahoava puuaines on kuitenkin tärkeää metsäluonnon monimuotoisuudelle erityisesti metsälaiissa luetelluissa erityisen tärkeissä elinympäristöissä.

Toimikunta esittää, että

- *Maa- ja metsätalousministeriö valmistelee vuonna 2003 ennakkopäätösmenettelyn, jolla metsäkeskus voi ennalta antaa metsänomistajalle sekä metsänhoito- ja hakkuutyön suunnittelijalle ja toteuttajalle tiedon metsälain erityisen tärkeän elinympäristön rajauksesta.*

- *Maa- ja metsätalousministeriö jatkaa toimenpiteitä metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen tulkintojen yhdenmukaistamiseksi maan eri osissa.*
- *Maa- ja metsätalousministeriö selvittää vuonna 2003 tutkimustiedon perusteella, miten paljon vahingoittunutta havupuuta voidaan jättää lahoamaan metsään ilman että siitä aiheutuu hyönteistuhojen leviämisen vaaraa ja tarkistaa tarvittaessa päätöstään metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta (1397/1991).*

3.13 Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien virkistys- ja ulkoilumetsissä sekä valtion retkeilyalueilla

Kuntien virkistys- ja ulkoilumetsät ja valtion retkeilyalueet tarjoavat mahdollisuuksia kehittää tukialueita nykyisille luonnonsuojelualueille ja näin parantaa suojelualueverkoston toimivuutta. Tukemalla suunnittelua ja kehittämällä toimenpiteitä, joiden avulla voidaan sovittaa yhteen virkistyskäyttö, monimuotoisuuden turvaamistavoitteet ja metsätalous saadaan tämä potentiaali parhaiten käyttöön.

Toimikunta esittää, että

- *Ympäristöministeriö yhdessä maa- ja metsätalousministeriön, Suomen Kuntaliiton ja Metsähallituksen kanssa edistää monimuotoisuuden turvaamista kuntien virkistys- ja ulkoilumetsissä sekä valtion retkeilyalueilla kehittämällä alueiden suunnittelua vuosina 2003-2005 siten, että virkistyskäytön, monimuotoisuuden turvaamisen ja metsätalouden tavoitteet voidaan sovittaa yhteen. Resursseja kehittämiseen varataan valtion budjetista 0,1 milj. €/v, yhteensä 0,3 milj. €.*

3.14 Tutkimus- ja selvitystarpeet

Tutkimus- ja seurantatiedot antavat pohjan metsäluonnon monimuotoisuuden jatkuvalla kehittämiselle. Monimuotoisuuteen liittyvää tutkimusta tehdään useissa tutkimuslaitoksissa ja yliopistoissa. Tutkimustarpeet ovat edelleen huomattavat, ja toimikunnan käsityksen mukaan lisää tietoa tarvitaan etenkin seuraavista asioista:

Ekologiset tutkimustarpeet

1. Suojelualueiden ennallistaminen ja elinympäristöjen hoito
2. Metsätalouksen ulkopuolella olevien alueiden, rajoitetussa talouskäytössä olevien metsien ja vapaaehtoisen suojelun merkitys
3. Metsälain, metsäsertifioinnin ja talousmetsien luonnonhoidon merkitys metsäluonnon monimuotoisuudelle
4. Metsien monimuotoisuuden turvaamisen keinojen kehittäminen
5. Selvitys suojelualueverkoston ulkopuolella sijaitsevistä monimuotoisuuden kannalta arvokkaista luontokohteista

Taloudelliset tutkimustarpeet

6. Metsien suojelun kustannukset ja kustannustehokkuus
7. Talousmetsien luonnonhoidon kustannukset
8. Metsien suojelun aluetaloudelliset vaikutukset
9. Metsien suojelun merkitys matkailulle
10. Suojelun hyödyt, kansalaisten suojelulle antama kannatus ja kansalaisten maksuhalukkuus

11. Rajoitetussa talouskäytössä olevien metsien vaikutus puuntuotantoon
12. Metsien suojelun merkitys metsäteollisuuden kansainväliselle kilpailukyvyille
13. Metsien suojelun vaikutukset metsäteollisuuden puuhuoltoon kerrannaisvaikutuksineen

Sosiaaliset tutkimustarpeet

14. Maaseutusosiologinen selvitys metsien suojelun sosiaalisista vaikutuksista
15. Metsien suojelun työllisyysvaikutusten jakaantuminen eri ryhmille ja alueille
16. Jo toteutetun metsien suojelun ja suojeleuhjelmien vaikutukset työllisyyteen

Lisäksi toimikunnan esittämät pilotti- tai kokeiluhankkeet (toimenpiteet 3.4, 3.5 ja 3.8) edellyttävät niihin kytkettävää tutkimusta ja seurantaa, joissa selvitetään hankkeiden kustannustehokkuus, yhteiskunnallinen hyväksyttävyys sekä työllisyys- ja monimuotoisuusvaikutukset.

Toimikunta esittää, että

- *Maa- ja metsätalousministeriön koordinoimana ja usean rahoittajan yhteistyönä käynnistetään vuosiksi 2003-2006 laaja-alainen monimuotoisuuden tutkimusohjelma, jonka metsäosuuden kokonaisrahoitus on noin 6 milj. € (1,5 milj. €/v).*
- *Metsäntutkimuslaitos yhteistyössä muiden monimuotoisuuden seurannasta vastaavien tahojen kanssa kehittää esiselvityksen pohjalta metsien monimuotoisuuden seurantajärjestelmän vuosina 2003-2005, rahoitus 0,7 milj. € (0,23 milj. €/v).*
- *Ympäristöministeriö toteuttaa uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmän (2001) tutkimusehdotukset: uhanalaisiin ja puutteellisesti tunnettuihin lajeihin kohdistuvaa tutkimusta lisätään, uhanalaisten lajien seurantaa tehostetaan ja tietojärjestelmiä parannetaan, rahoitus 2 milj. €/v.*
- *Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö varaavat toimintaohjelman pilottihankkeiden 3.4, 3.5 ja 3.8 tutkimukseen ja seurantaan viisi prosenttia hankkeiden varoista.*
- *Yliopistot, tutkimuslaitokset ja rahoittajat asettaisivat etusijalle edellä luetellut toimikunnan keskeisiksi arvioimat tutkimustarpeet.*

3.15 Metsien suojelusäätiö

Helsingin yliopiston metsäekonomian laitoksen tutkimuksen (Kuuluvainen ym. 2002) mukaan kolme neljästä suomalaisesta (74 %) kannattaa metsien monimuotoisuuden suojelua, vaikka se korottaisi verotusta. Keskimääräinen maksuhalukkuus ohjelmasta, joka suojelisi runsaat puolet Suomen metsien uhanalaisista lajeista oli noin 110 euroa vuodessa kotitaloutta kohti kymmenen vuoden aikana. Yhteensä kotitaloudet olisivat valmiita maksamaan tällaisesta suojeleuhjelmasta noin 2 miljardia euroa seuraavan kymmenen vuoden aikana. Näitä kansalaisten myönteisiä asenteita olisi pyrittävä käyttämään hyväksi lisärahoituksen järjestämiseksi metsien monimuotoisuuden turvaamiselle.

Toimikunta esittää, että

- *Ympäristöministeriö selvittää vuonna 2004 kuluessa mahdollisuudet perustaa vapaaehtoiseen maksuhalukkuuteen perustuva metsien suojelusäätiö ja muut vastaavat keinot. Säätiön rahoitusta voidaan käyttää metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamista edistäviin toimenpiteisiin.*

3.16 EU:n tuet

Etelä-Suomen ja Pohjanmaan alueella toteutetaan Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelmia, Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen tavoite 2-ohjelmia, tavoite 3-ohjelmaa ja alueellista maaseudun kehittämisohjelmaa ALMA:a. Näiden EU-ohjelmien rahoituskauden 2000-2006 rahoituskehukset ja eri toimenpiteiden sisältö ja rahoitusmahdollisuudet lyötiin lukkoon ohjelmista päätettäessä. Ohjelmat mahdollistavat kunkin maakunnan yhteistyöryhmän tai sen maaseutujaoston painotuksien mukaisesti metsiensuojelun edistämisen pääasiassa metsien elinkeinollisen hyödyntämisen ja osaamisen lisäämisen avulla, ei rahoittamalla varsinaista suojelua. Lisäksi LEADER + -ohjelmassa yhtenä tavoitteena on, että positiivisesti ympäristöön vaikuttavien hankkeiden lukumäärä on 20 % kaikista hankkeista.

Tavoite 1- ja 2-ohjelmissa voidaan tukea Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) osarahoitettuna hankkeina matkailun sekä ympäristön tilan ja viihtyisyyden parantamiseen tähtääviä hankkeita. Hankkeen sisällön mukaisesti rahoituspäätöksen tekee joko alueellinen ympäristökeskus, TE-keskus tai maakunnan liitto. Euroopan sosiaalirahastosta (ESR) osarahoitettuna voidaan tukea edellä mainittuja teemoja ja yrittäjyyttä käsittelevää koulutusta tavoite 1-, 2- ja 3-ohjelmista sekä eräissä tapauksissa työllisyysperusteisia investointeja tavoite 1- ja 2-ohjelmista.

Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta (EMOTR-T) osarahoitetun ALMA:n mahdollisuudet painottuvat myös maaseutumatkailun ja luonnontuotteiden hyötykäytön edistämiseen maaseutuyritysten toimintaympäristöä parantamalla tai kehittämishanke- ja yritystuilla EAKR:n tapaan. Toisaalta ohjelma sisältää myös mahdollisuuden metsien monimuotoisuutta, luonnonhoidollista ja ympäristöllistä tilaa ylläpitäviin ja edistäviin metsätaloushankkeisiin kuten yksityismetsien kestävää hoitoa ja käyttöä edistävät kokeilu- ja selvityshankkeet, laajavaikutteiset luonnon- ja ympäristönhoitohankkeet ja monimuotoisuutta säilyttävät ja edistävät hankkeet. Hankkeiden rahoituspäätökset tehdään TE-keskuksissa ja hankkeiden valinta alueellisten painotusten mukaisesti. Myös ylimaakunnalliset hankkeet ovat mahdollisia. Niistä päättävät yhdessä TE-keskukset ja maa- ja metsätalousministeriö.

Rahoituskautta 2007-2013 varten EU ja jäsenvaltiot ovat parhaillaan tekemässä alustavia rahoituslaskelmia ja kartoittamassa jäsenmaiden kannanottoja niin rakennerahastopolitiikan kuin maatalouspolitiikan maaseutupilarinkin osalta.

Euroopan yhteisö osoittaa rahoitusta luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen. Tämä tapahtuu ensisijaisesti Life-Luonto rahoitusvälineellä, jonka rahoitus suunnataan etenkin Natura 2000 -verkoston toteuttamiseen. Life-Luonto rahoitusvälineestä on luonnonsuojeluhankkeisiin Suomessa saatu tähän mennessä noin 20 milj. € Life-Luonto rahoitusväline tukee yksittäisiä määräaikaista hankkeita, joten sitä ei voida käyttää pysyväisluontoisiin luonnon monimuotoisuuden hoitotoimiin. Hankkeilta edellytetään yleensä 50 %:n omarahoitusosuutta. Suomessa on toteutettu pääasiassa suojelualueiden ennallistamisen ja hoidon hankkeita, joihin on voinut liittyä myös suojelualueiden hankintaan ja korvauksiin liittyviä toimia sekä neuvontaa, valistusta ja paikallisen yhteistoiminnan kehittämistä.

Toimikunta esittää, että

- *Rahoituskaudella 2000-2006 EU-ohjelmia hyödynnetään alueellisesti tärkeiksi katsotuissa hankkeissa nykyisten ohjelmien toimenpidekokonaisuuksien ja niiden rahoitusraamien puitteissa. Erilaisia pilottihankkeita rahoittamalla luodaan uusia toimintamalleja eri toimijoiden ja rahoituslähteiden hyödyntämiseksi esim. metsäluonnon yhteistoiminta-verkoston alueilla.*
- *Rahoituskauden 2007-2013 ohjelmatyössä tulee varmistaa, että luonnonympäristön hoito ja maiseman ylläpitäminen otetaan yhdeksi tavoitteeksi. Erityisesti tämä koskee maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) varoilla toteutettavaa ohjelmaa, mutta myös sosiaalirahaston (ESR) varoja työllisyyden hoidon ja aluekehitysrahaston (EAKR) varoja yritystoiminnan kehittämisen osalta.*

3.17 Toimintaohjelman seuranta

Toimintaohjelmassa esitetyt toimenpiteet ovat osa kansallinen metsäohjelma 2010:n kokonaisuutta. Siten on luontevaa, että toimintaohjelman kokonaisuuden seuranta on valtioneuvoston asettaman laajapohjaisen metsäneuvoston yhtenä tehtävänä.

Metsäneuvostossa on 19 jäsentä ja se toimii maa- ja metsätalousministeriön neuvoa antavana elimenä maa- ja metsätalousministerin puheenjohtajalla. Ensimmäisen metsäneuvoston toimikauden päätyttyä uusi metsäneuvosto asetettiin ajalle 19.6.2002-18.6.2005.

Maakuntatasolla kansallinen metsäohjelma 2010:n seurannasta vastaavat maa- ja metsätalousministeriön asettamat 13 alueellista metsäneuvostoa.

Ympäristöministeriö asetti 15.10.1998 Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman laajapohjaisen seurantatyöryhmän, jonka toimikausi ulottuu vuoden 2005 loppuun saakka. Seurantaryhmä koordinoi ja seuraa ohjelman toteutusta ja biologisen monimuotoisuuden valtakunnallisen tilan seurantaa, huolehtii yhteenvetoraporttien kokoamisesta sekä tekee toimintaohjelman tarkistamista ja kehittämistä koskevia ehdotuksia. Seurantatyöryhmän tukena on kaksi asiantuntijaryhmää, joista tutkimus, seuranta ja tietojärjestelmät -ryhmä valmisteli ehdotuksen biodiversiteetin tilan valtakunnallisesta seurannasta vuonna 2001 (Suomen ympäristö 532).

Toimikunta esittää, että

- *Maa- ja metsätalousministeriö vastaa Metsäneuvoston tukemana toimintaohjelman kokonaisuuden seurannasta ja arvioinnista.*
- *Ympäristöministeriö vastaa Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman seurantatyöryhmän tukemana toimintaohjelman monimuotoisuusvaikutusten seurannasta. Seurannan tulokset liitetään Kansallinen metsäohjelma 2010:n seurantaraporttiin.*
- *Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö laativat vuoteen 2006 mennessä kokonaisarvion toimintaohjelman ekologisista, sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista.*

4. Vaikutusten arviointi

Toimikunta perusti työnsä aikana vaikutusten arviointi, keino- ja strategiatyöryhmät, jotka määrittivät arviointikriteerit ekologisille, sosiaalisille ja taloudellisille vaikutuksille ja kokosivat tietoa eri toimenpiteiden vaikutuksista. Arviointikriteerit esitetään liitteen 4 taulukoissa 1-3. Näitä kriteereitä käytettiin hyväksi, kun toimikunta muokkasi toimenpide-

ehdotuksiaan ja pyrki siihen, että toimintaohjelmakokonaisuuden ekologiset hyödyt olisivat mahdollisimman suuret ja taloudelliset ja sosiaaliset haitat mahdollisimman pienet.

Lopulliseen muotoonsa toimikunnan toimenpide-ehdotukset kiteytyivät vasta työn loppuvaiheessa, joten toimikunta ei ehtinyt tehdä yksityiskohtaista vaikutusten arviointia käytettävissä olleessa ajassa. Tämän johdosta yhteenveto toimintaohjelman keskeisistä vaikutuksista pyydettiin toimikunnan asiantuntijana toimineelta ohjelmajohtaja Mikael Hildéniltä Suomen ympäristökeskuksesta. Yhteenveto on liitteessä 4.

Toimikunnan käsityksen mukaan toimintaohjelmalla on lyhyellä aikavälillä (2-5 vuotta) verrattain vähäisiä välittömiä ekologisia vaikutuksia, mutta pitkällä aikavälillä (10-15 vuotta) toimenpiteet parantavat monimuotoisuuden turvaamisen edellytyksiä. Mikään toimenpiteistä ei yksinään riitä metsäisten lajien ja elinympäristöjen uhanalaistumiskehityksen pysäyttämiseksi, mutta toimintaohjelman avulla on mahdollista edistää lyhyellä aikavälillä Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien monimuotoisuuden turvaamista edellyttäen, että toimikunnan esittämiä keinoja käytetään riittävässä laajuudessa.

Toimikunnan strategiatyöryhmän työn perusteella Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijat laativat arvion vaihtoehtoisten toimenpiteiden vaikutuksista 12 uhanalaiseen metsälajiin (pikkutikka, valkoselkätikka, metsänemä, hämeenkylmänkukka, punavalkku, lännenmunuaisjäkälä, kuusenpiilojäkälä, keltakerroskääpä, punakarakaääpä, turkkiorakas, haapariippusammal ja kantopanusammal), joiden esiintymisen painopiste on Suomen etelä- tai keskiosassa. Mukana oli erilaisten metsäisten elinympäristöjen lajeja eri eliöryhmistä. Näiden uhanalaisten lajien säilymistä edistävät parhaiten elinympäristöjen ennallistaminen ja hoito sekä lajeille sopivien elinympäristöjen turvaaminen luonnonsuojelun alueiden tai vastaavien keinojen avulla.

Lyhyellä aikavälillä toimintaohjelman taloudelliset vaikutukset rajoittuvat pääosin valtiontaloudellisiin kustannuksiin ja eräisiin paikallistason vaikutuksiin. Valtiontaloudelliset kustannukset vuosina 2003-2007 ovat yhteensä 61,7 miljoonaa €, josta 40,7 miljoonaa € valtion budjettirahoitusta ja 21,0 miljoonaa € Metsähallituksen maanmyyntituloja ja työvoimakustannuksia. Vuoteen 2007 mennessä toimintaohjelma ei rajoita metsäteollisuuden toimintaedellytyksiä eikä vaikuta raaka-aineen hintaan.

Pitkällä aikavälillä toimenpiteet rajoittavat suurinta kestävää hakkuukertymää siinä määrin kuin talousmetsiä siirtyy suojeluun ja luonnonhoito pienentää talousmetsien hakkuumahdollisuuksia. Taloudelliset vaikutukset riippuvat paljolti pilottihankkeiden tuloksista ja niiden hyödyntämismahdollisuuksista. Jos tulokset osoittavat, että vapaaehtoisten suojelutapojen lisäksi tarvitaan myös olennaisesti nykyistä laajempia yhtenäisiä suojelun alueita, voivat vaikutukset valtiontaloudelle ja metsäteollisuudelle nousta merkittäviksi. Tästä voidaan tehdä perusteltuja arvioita vasta lähempänä vuotta 2007.

Toimikunnan ehdottamilla uudentyyppisillä vapaaehtoisilla toimenpiteillä on myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Ne edesauttavat metsien eri käyttömuotojen joustavaa yhteensovittamista eivätkä ehdotetussa laajuudessa vaikuta sanottavasti työllisyyteen. Paikalliset sosioekonomiset vaikutukset voivat olla valtakunnan tasoa huomattavasti merkittävämmät. Onnistuessaan toimenpiteet lisäävät metsien monimuotoisuuden turvaamisen yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja vähentävät suojeluun liittyneitä ristiriitoja.

5. Yhteenveto toimenpiteiden valtion rahoitustarpeesta

Toimikunta on etsinyt esittämilleen toimenpiteille innovatiivisesti uusia rahoituskeinoja, jotta toimintaohjelman valtiontaloudelliset vaikutukset voitaisiin mahdollisimman pitkälti kattaa talouspoliittisen ministerivaliokunnan 4.6.1996 vuosille 1996-2007 puoltaman luonnonsuojelutoimien kokonaisrahoitusohjelman puitteissa.

Toimintaohjelman toteuttaminen edellyttää kuitenkin ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön ja Metsähallituksen rahoituksen ja työpanoksen lisäämistä (taulukko 1). Toimintaohjelman lisärahoituksen tarve vuosina 2003-2007 on yhteensä 61,7 milj. €, josta ympäristöministeriön osuus on 29,3 milj. €, maa- ja metsätalousministeriön osuus 11,4 milj. €. Metsähallituksen maanmyyntitulojen ja työvoimakustannusten määrä on 21,0 milj. €. Näiden kustannusten lisäksi tulevat luonnonhoitoalueiden (toimenpide 3.6) ja Metsähallituksen erityiskohteiden turvaamisen (toimenpide 3.10) kustannukset, joita tässä vaiheessa ei ole pystytty arvioimaan.

Taulukko 1. Ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön ja Metsähallituksen rahoituksen kehittämistarve vuosina 2003-2007 ja arvio tarpeesta vuonna 2007 jälkeen.

Rahoituskohde	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Lisäys yht. 2003-07
	Budjetti	Lisäys 2002 tasoon					
	milj. €						
Luonnonsuojelualueiden hoito ja kunnossapito (35.20.22)	15,34						
+ Ennallistaminen ja hoito (3.1)		2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	10,00
+ Perustietojen keruu (3.2)		0,95	0,95	0,95	0,95		3,80
Luonnonsuojeluun liittyvät korvaukset (35.20. 63)	15,41						
+ Luonnonarvokauppa (3.4)		0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	1,00
+ Tarjouskilpailu (3.5)			0,50	0,50			1,00
+ Yhteistoimintaverkosto (3.8)			0,25	0,50	0,25		1,00
Kehittäminen ja suunnittelu (35.99.22)	8,91						
+ Tutkimus, selvitykset (3.13, 3.14)		2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	12,50
Ympäristöministeriö yht. 1)	39,65	5,65	6,40	6,65	5,90	4,70	29,30
Metsäluonnon hoidon edistäminen (30.31.45)	4,20						
+ Luonnonarvokauppa (3.4)		0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	1,00
+ Yhteistoimintaverkosto (3.8)			0,25	0,50	0,25		1,00
+ Muu lisärahoitus (3.10)			1,35	1,10	3,35	3,60	9,40
Maa- ja metsätalousministeriö yht.	4,20	0,20	1,80	1,80	3,80	3,80	11,40
Metsähallitus, luonnonsuojeluohjelmien rahoitus 2002-04 (30.33)	15,10						
+ Erityiskohteiden hankinta (3.7)				5,00	5,00	5,00	15,00
Metsähallitus (30.33)							
+ Suojelual. ennallist. liiketoim. tuloilla 2003-2012 (3.1)		1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	6,00
Metsähallitus yhteensä 2)	15,10	1,20	1,20	6,20	6,20	6,20	21,00
Lisärahoitus yhteensä		7,05	9,40	14,65	15,90	14,70	61,70
- josta budjettivaroja		5,85	8,20	8,45	9,70	8,50	40,70

- 1) Luonnonhoitoalueiden (toimenpide 3.6) kustannukset eivät ole tiedossa, niiden tarve arvioidaan selvitystyön yhteydessä.
- 2) Metsähallituksen erityiskohteiden (toimenpide 3.10) kustannukset eivät ole tiedossa, ne selvitetään vuoden 2004 loppuun mennessä.

Liitteet 1-5

Liite 1. Tiukasti suojeltujen ja kaikkien suojeltujen metsien määrä ja osuus Euroopan maissa COST E4 -hankkeen mukaan.

Valtio	Kokonais- maa-ala 1000 ha	Metsäala 1000 ha	Metsän osuus kokonaismaa- alasta %	Tiukasti suojellut metsät		Kaikki suojellut metsät	
				ha	%	ha	%
EU-maat:							
Alankomaat	3392	334	10	3028	0,9	18500	5,5
Belgia	3024	665	41	1260	1,0	5000	3,7
Espanja	49945	12511	25	32644	0,26	3000000	24,0
Irlanti	6889	570	8	5736	1,0	5736	1,0
Iso-Britannia	24160	2305	10	10000	0,4	128700	5,1
Italia	29406	8675	29	62053	0,72	560409	6,7
Itävalta	8273	3924	47	8062	0,2	49000	1,2
Kreikka	12890	6513	49	142000	1,0	951700	14,6
Portugali	9150	3306	37	2827	0,08	560409	6,3
Ranska	55010	15156	28	14000	0,09	180000	1,2
Ruotsi	41162	28000	69	576163	2,5	832370	3,7
Saksa	34927	10700	30	24976	0,24	400000	4,0
Suomi	30459	23000	76	1530000	6,6	2440000	10,6
Tanska	4243	445	11	6085	1,14	92000	20,7
Muut:							
Albania	2740	1048	38	14500	1,38	164111	15,7
Bosnia-Herzegovina	5100	2589	51	3125	0,12	25506	1,0
Bulgaria	11055	3357	30		1,0	335000	10,0
Kroatia	5592	2485	44	2856	0,11	181405	7,3
Norja	30683	11950	37	148000	1,23	199500	1,7
Puola	30442	8726	28	3687	0,04	183246	2,1
Romania	23034	6370	27		0,35	527000	8,3
Slovakia	4808	1920	42	15428	0,8	270000	14,0
Slovenia	2012	1110	54	10420	0,93	71000	6,4
Sveitsi	3955	1186	29	1018	0,08	13529	1,1
Tsekki	7728	2637	33	25000	0,95	175000	6,6
Unkari	9234	1748	19	3665	0,2	370422	21,2
Venäjä (Euroopan puoli)		132341	39	1726000	1,3	3995600	3,0

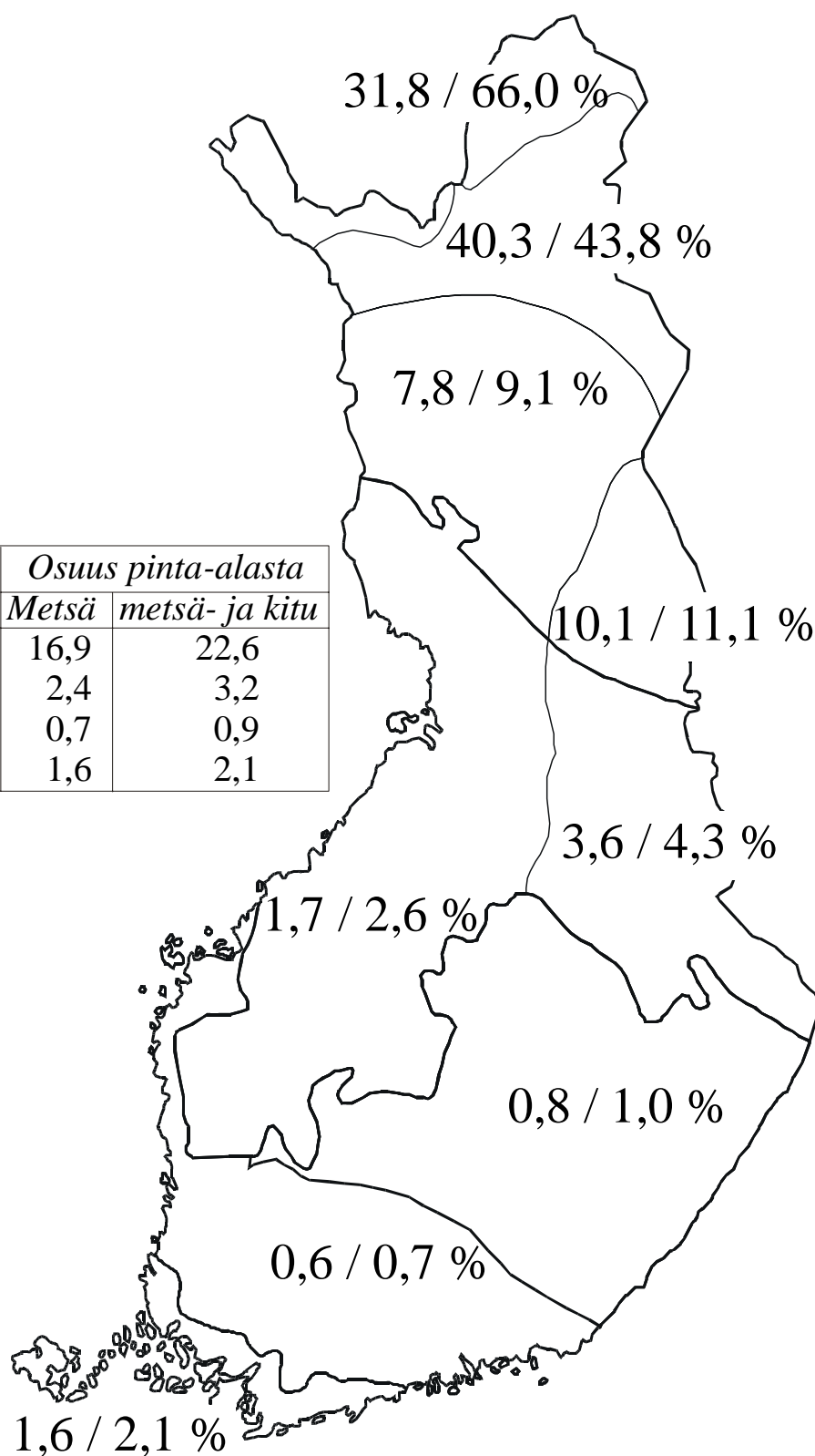
Suomen luvuissa on esim. FAO:n määritelmästä poiketen mukana myös kaikki kitumaat, vaikka osa niistä ei täytäkään em. kriteerejä. **Ruotsin** luvut tarkoittavat kasvullista metsämaata (kasvu yli 1 m³/ha/vuosi). Samoin **Norjan** luvuissa ovat mukana vain tuottavat metsämaat. **Itävallan** luvuissa on mukana vain tiukasti suojellut metsät ja kansallispuistot, mutta ei muita suojeluluokkia. **Tanskan** kaikkien metsien suojeluluku sisältää vain IUCN:n suojeluluokituksen luokat 1-4.

Liite 2. Suojeltujen metsien määrä FAO:n mukaan (TBFRA 2000).

Maa	Maa-ala 1000 ha	Metsäala 1000 ha	Suojeltu 1000 ha	Suojeltu %	Muilla kuin Is-perusteilla suojeltu 1000 ha	Luonnontilaisia 1000 ha
EU-maat:						
Alankomaat	3388	339	3	0,9	22	0,0
Belgia	3030	646	7	1,0	0	0,0
Espanja	50055	13509	2727	20,2	303	5,0
Irlanti	6890	591	6	1,0	5	1,0
Iso-Britannia	24088	2469	75	3,0	286	0,0
Italia	29412	9857	1855	18,8	1989	6,0
Itävalta	8252	3840	488	12,7	0	34,0
Kreikka	13076	3359	142	4,2	123	
Luxemburg	258	86	0	0,0	0	0,0
Portugali	9105	3383	76	2,2	1410	55,0
Ranska	54148	15156	0	0,0	686	30,0
Ruotsi	40843	27264	5180	19,0	848	4384,0
Saksa	34613	10740	83	0,8	515	0,0
Suomi	30454	21883	1208	5,5	0	1263,0
Tanska	4239	445	5	1,1	0	0,4
Muut:						
Albania	2759	1030	29	2,8	99	84,8
Bulgaria	10895	3590	265	7,4	201	256,5
Islanti	9024	30	2	6,7	14	0,0
Jugoslavia	10112	2894	515	17,8		3,6
Kroatia	5592	1775	85	4,8	0	2,4
Latvia	6222	2884	471	16,3	0	4,0
Liechtenstein	16	7	1,5	21,7	1,4	1,5
Liettua	6267	1978	249	12,6	43	12,0
Norja	30625	8710	114	1,3	1987	250,0
Puola	30435	8942	398	4,5	244	144,0
Romania	22949	6301				233,2
Slovakia	4810	2016	310	15,4	0	20,0
Slovenia	2016	1099	52	4,7	12	50,0
Sveitsi	3916	1173	7	0,6	106	7,0
Tsekki	7728	2630	71	2,7	0	0,0
Ukraina	57936	9458	3445	36,4	14	59,0
Unkari	9093	1811	68	3,8	41	0,1
Valko-Venäjä	20285	7865	1719	21,9	180	43,5
Venäjä (koko)	1637733	816538	23691	2,9	267656	749198,0
Viro	4187	2016	61	3,0	23	2,0
Yhdysvallat	915941	217333	19210	8,8	0	19210,0
Kanada	921543	244571	19664	8,0	99044	123947,0

Taulukon kaksi viimeistä saraketta sisältävät tiedot muista kuin luonnonsuojelullisten perusteiden nojalla suojeltujen alueiden ja luonnontilaisten metsäalueiden määristä. Muista kuin luonnonsuojelullisten perusteiden nojalla suojeltuja alueita voidaan hyödyntää rajoitetusti myös puuntuotannossa ja muussa taloudellisessa toiminnassa. Metsäalojen erot liitteeseen 1 verrattuna johtuvat siitä, että COST E4 - hankkeen metsävaratiedot perustuivat FAO:n vuoden 1990 selvitykseen, jonka metsän määritelmä poikkeaa nykyisestä. Lisäksi TBFRA:n ja COST E4 -hankkeen metsän määritelmät ovat erilaisia (COST E4:ssä kansalliset määritelmät).

Kasvillisuusvyöhyke	Osuus pinta-alasta	
	Metsä	metsä- ja kitu
Pohjoisboreaalinen	16,9	22,6
Keskiboreaalinen	2,4	3,2
Eteläboreaalinen	0,7	0,9
Hemiboreaalinen	1,6	2,1

Liite 3. Suojellun metsämaan / yhteenlasketun metsä- ja kitumaan osuudet (%) metsäkasvillisuusvyöhykkeittäin VMI8:n (1986-94) perusteella (Lähde: Suomen ympäristö 437).

Liite 4. Toimikunnan ehdotusten ekologisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi

Mikael Hilden, Suomen ympäristökeskus

1. Johdanto

Toimikunnan ehdotusten arviointi perustuu toimikunnan vaikutusten arviointi-, keino- ja strategiatyöryhmien työhön, joissa on määritelty arviointikriteerit, hahmoteltu vaihtoehtoisten toimenpiteiden vaikutusmekanismeja ja kerätty tietoa toimenpiteiden vaikutuksista. Tiedot on tässä tiivistetty koskemaan nimenomaan toimikunnan ehdotusten vaikutuksia. Tässä yhteenvedossa ei siis tarkastella kaikkia nykyisiä jo käytössä olevia keinoja turvata metsien monimuotoisuutta vaan niitä vaikutuksia, joilla on selkeä yhteys toimikunnan ehdotuksiin.

2. Vaikutusten arvioinnin kriteerit

Luvussa 3.2 esitettyjen toimenpide-ehdotusten ekologisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi perustuu kriteereihin, jotka tunnistettiin toimikunnan vaikutusten arviointityöryhmässä (taulukot 1-3).

Taulukko 1. Ekologisten vaikutusten tarkastelu.

Tarkasteltava asia	Arviointi
Elinympäristöjen määrä ja laatu	Kuinka paljon keinon avulla voidaan kehittää suojelutasoa suotuisaan suuntaan erityisesti toimikunnan luvussa 2 tunnistamien elinympäristöjen osalta?
Uhanalaiset metsien eliölajit	Minkä lajien/lajiryhmien uhanalaisuutta voidaan keinolla uhanalaistarkastelun perusteella vähentää? Mitkä ovat ne lajit, joiden suojelun tasoa keino parantaa?
Muut luonto- ja ympäristövaikutukset	Onko keinolla myönteisiä/kielteisiä vaikutuksia muihin kuin uhanalaisiin lajeihin ja/tai erityisesti tunnistettuihin elinympäristöihin tai muita ympäristövaikutuksia?
Ekologinen kustannusvaikuttavuus	Mitkä ovat keinon kustannukset suhteessa aiheutettuun suotuisan suojelutason paranemiseen (valtiontaloudellinen, kansantaloudellinen tarkastelu)?
Ekologinen joustavuus ja kestävyys	Onko keinon tuoma suotuisan suojelutason parannus hetkellinen vai pysyvä; miten keino kykenee mukautumaan muuttuviin olosuhteisiin?
Ekologinen epävarmuus	Mitkä ovat keskeiset keinon vaikuttavuuteen liittyvät ekologiset epävarmuudet? Mitkä ovat käytännön toteutuksen mahdolliset vaikeudet?
Rajoja ylittävät ekologiset vaikutukset	Mitä heijastusvaikutuksia keinon käytöllä voi olla maamme rajojen ulkopuolisten alueiden ekologiseen tilaan?

Taulukko 2. Sosio-kulttuurivaikutusten tarkastelu.

Tarkasteltava asia	Arviointi
Työllisyys	Miten keino vaikuttaa metsäsektorin/kokonaistyöllisyyteen (valtakunnallisesti, alueellisesti, paikallisesti)?

Haja-asutusalueiden elinkelpoisuus	Miten keino vaikuttaa haja-asutusalueiden elinkelpoisuuteen alue-, kunta- ja kylätasolla? (kaupat, koulut, terveystalvet, ym.)
Monikäytön edellytykset	Mitkä ovat keinojen vaikutukset metsien virkistyskäyttöön?
Metsien kulttuuriarvo	Mitkä ovat keinojen vaikutukset tietoisuuteen metsien kulttuuriarvoista ja niiden merkityksestä sekä haluun turvata metsien kulttuurista monimuotoisuutta?
Osallistumismahdollisuudet	Tarjoaako keino metsänomistajille, eri toimijaryhmille ja paikallisille asukkaille mahdollisuuksia vaikuttaa monimuotoisuuden edistämisen toimenpiteisiin?
Yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys	Onko keino helposti metsänomistajien ja muiden toimijaryhmien hyväksyttävissä?
Yhteiskunnallinen toteutettavuus	Vaatimukset nykyiseen lainsäädäntöön ja/tai hallintokäytäntöön?
Yhteiskunnallinen joustavuus ja kestävyys	Kykeneekö keino mukautumaan muuttuviin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin, vaatimuksiin ja olosuhteisiin yleensä?
Yhteiskunnallinen epävarmuus	Mitkä ovat keinojen vaikuttavuuden tärkeimmät oletukset yhteiskunnasta ja toimijoista ja mitkä ovat mahdolliset epävarmuustekijät?

Taulukko 3. Taloudellisten vaikutusten tarkastelu.

Tarkasteltava asia	Arviointi
Kansantaloudelliset vaikutukset	Mitä kansantaloudellisia kustannuksia/hyötyjä keinojen soveltaminen tuottaa? Keinojen mahdolliset vaikutukset metsäteollisuustuotteiden tuontiin/vientiin
Valtiontaloudelliset vaikutukset	Mitä kustannuksia/kustannussäästöjä/ resurssien uudelleenkohdentamista keinojen käyttö aiheuttaa?
Kunta- ja paikallistaloudelliset vaikutukset	Miten keinojen käyttö vaikuttaa kunnan/paikallisyhteisön talouteen; miten alueet ja alueiden elinkeinorakenne keinojen vaikutuksesta muuttuu?
Eräät yksityistaloudelliset vaikutukset	Miten keinojen käyttö vaikuttaa metsätalouden maan arvoon ja metsätalouden urakointijärjestelmään; mikä on korvausjärjestelmien riittävyys/ toimivuus/ kannustavuus?
Taloudellinen oikeudenmukaisuus	Miten keinojen soveltamisen kustannukset jakaantuvat eri toimijoille suhteessa keinoista saataviin hyötyihin?
Taloudellinen joustavuus ja kestävyys	Kykeneekö keino mukautumaan muuttuviin taloudellisiin olosuhteisiin?
Taloudellinen epävarmuus	Mitkä ovat keinojen vaikuttavuuden tärkeimmät taloudelliset oletukset ja merkittävimmät epävarmuudet?

3. Vaikutusten arviointi

Arviointi on toteutettu toimenpidekohtaisesti ja perustuu toimikunnan strategiatyöryhmässä tehtyyn kehityslinjojen tarkasteluun. Tässä arvioinnin tulokset esitetään toimenpideryhmille, joissa ryhmittelyperusteena on käytetty toimenpiteiden kohdentumista ja vaikutustapaa:

- 1) Toimenpiteet, jotka kohdistuvat nykyisiin suojelualueisiin tai pääasiallisesti muussa kuin metsätalouskäytössä oleviin alueisiin. Näiden toimenpiteiden seurauksena alueiden käyttötarkoitus ei olennaisesti muutu. Toimenpiteet eivät myöskään rajoita metsätaloukseen käyttöä, eikä niillä tämän vuoksi ole välillisiä kielteisiä taloudellisia vaikutuksia. Sen sijaan niillä voi olla myönteisiä taloudellisia ja sosio-kulttuurisia vaikutuksia. Toimenpiteet: 3.1, 3.2 ja osittain 3.13.
- 2) Toimenpiteet, joilla turvataan lajien ja elinympäristöjen monimuotoisuuden säilymistä laajentamalla ja täydentämällä suojelualueverkkoa. Näiden toimenpiteiden seurauksena alueiden käyttötarkoitus muuttuu osittain tai kokonaan ja voivat siten vähentää hakkuumahdollisuuksia, mutta samalla ne lisäävät suojeluun liittyviä myönteisiä hyvinvointivaikutuksia. Niillä on siten sekä kielteisiä että myönteisiä taloudellisia ja sosio-kulttuurisia vaikutuksia. Toimenpiteet: 3.3, 3.4, 3.5, 3.7, 3.8 sekä osittain 3.6.
- 3) Toimenpiteet, joilla edistetään lajien ja elinympäristöjen monimuotoisuuden säilymistä kehittämällä talousmetsien hoitoa. Näiden toimenpiteiden seurauksena talousmetsien hoito kehittyy siten, että talousmetsissä säilyy sellaisia rakennepiirteitä, jotka ylläpitävät monimuotoisuutta. Toimenpiteiden seurauksena hakkuumahdollisuudet voivat supistua teoreettisesta suurimmasta mahdollisesta kestävästä hakkuumahdollisuudesta, mutta samalla monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvät myönteiset hyvinvointivaikutukset kasvavat. Niillä on siten sekä kielteisiä että myönteisiä taloudellisia ja sosio-kulttuurisia vaikutuksia. Toimenpiteet: 3.9, 3.10, 3.11, 3.12 sekä osittain 3.6, 3.13.
- 4) Toimenpiteet, joilla parannetaan monimuotoisuuden turvaamisen yleistä tietopohjaa. Toimenpiteet eivät vaikuta välittömästi toimintaan, mutta tuottavat pitkällä aikavälillä tietoa, jota tarvitaan kaikkien eri toimenpiteiden arvioimiseksi kestävä kehityksen näkökulmasta. Toimenpiteet: 3.14, 3.17.
- 5) Toimenpiteet, joilla lisätään taloudellisia edellytyksiä toteuttaa muita toimenpiteitä. Toimenpiteet voidaan kohdistaa tiettyihin käyttökohteisiin, mutta ovat periaatteessa suunnattavissa mihin tahansa toimenpidetäytteen. Niiden välilliset vaikutukset ovat riippuvaisia käyttökohteesta. Toimenpiteet: 3.15, 3.16.

3.1 Ekologiset vaikutukset

Ohjelman toimenpiteet tukevat toinen toisiaan ekologisten vaikutusten osalta (taulukko 4). Ne saavat myös tukea nykyisen metsänhoidon kehityksen suuntaviivoista. MELA-ohjelmistolla tehdyn skenaariotarkastelun mukaan sekä kokonaan että osittain metsätalouskäytön ulkopuolella olevan puuston määrä, ml järeät säästöpuut, kasvaa seuraavan 50 vuoden ajan, kun oletetaan, että metsätalous toteuttaa alueellisten metsäohjelmien hakkuu-oletukset (noin 60 milj m³) ja noudattaa nykyisiä suojelupäätöksiä ja metsienkäsittelysuosituksia (Nuutinen ym. 2002).

Merkittäviä ristiriitoja toimintaohjelman toimenpiteiden ekologisten vaikutusten välillä ei ole, vaan toteuttamalla useita erityyppisiä toimenpiteitä voidaan turvata monimuotoisuutta paremmin kuin vain yhtä keinoa käyttämällä. Toimintaohjelman keinot ovat kukin yksinään käytettyinä riittämättömiä metsien eliölajien ja elinympäristöjen suotuisan suojelun tason saavuttamiseksi. Lyhyellä aikavälillä (3-5 vuotta) toimintaohjelma ei merkittävästi muuta nykytilannetta uhanalaistumiskehityksen suhteen, mutta pitkällä aikavälillä (10-15 vuotta) toimintaohjelman avulla on todennäköisesti mahdollista pysäyttää monien uhanalaisten metsälajien ja metsäisten elinympäristöjen uhanalaistumiskehitys ja parantaa useiden metsälajien ja metsäisten elinympäristöjen suojelun tasoa, jos kaikkia keinoja käytetään

hyväksi. Täsmällistä määrällistä arviota siitä kuinka monta lajia voidaan turvata ei voida vielä antaa, vaan kehitystä tulee seurata uhanalaistarkasteluissa sekä yksityiskohtaisissa laji- ja lajiryhmätutkimuksissa. Eräs kriittinen kysymys on, kuinka nopeasti uhanalaisille lajeille soveltuvien elinympäristöjen määrä ja pinta-ala kasvaa ja kuinka suurina näiden on oltava lajien säilymistodennäköisyyden nostamiseksi riittävän korkeaksi. Toinen olennainen toimenpiteiden vaikuttavuuteen liittyvä seikka on eri lajien kantojen toipumiskyky ja -nopeus. Eräiden kaikkien uhanalaisempien lajien kannat voivat olla niin heikot, että pelkkä sopivien elinympäristöjen laajeneminen ei riitä, vaan ne tarvitsevat tuekseen erityistoimenpiteitä kuten siirtoistutuksia.

Toimenpideohjelma lisää pitkällä aikavälillä kaiken kaikkiaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuutta. Mikäli toimintaohjelma pitkällä aikavälillä (yli 10 v) rajoittaa metsäteollisuuden raaka-aineen saantia, voi korvaavan raaka-aineen hankinnalla olla ekologisia vaikutuksia erityisesti Suomen lähialueilla. Lähialueiden metsävarojen käyttö on kuitenkin olennaisesti riippuvainen myös muusta talouskehityksestä, joka mitä ilmeisimmin peittää tämän toimintaohjelman vaikutukset alleen.

Taulukko 4. Eri toimenpideryhmien merkittävimmät ekologiset vaikutukset. Toimenpiteiden numerot viittaavat toimikunnan ehdotusten numerointiin.

Toimenpidekokonaisuus	Merkittävät ekologiset vaikutukset
Toimenpiteet, jotka kohdistuvat nykyisiin suojelualueisiin tai pääasiallisesti muussa kuin metsätalouskäytössä oleviin alueisiin	Nykyisin käytössä olevat suojelukeinot turvaavat merkittävän osan (n 60-70%) uhanalaisimpien metsälajien esiintymistä, mutta pelkkä esiintymän suojele ei takaa lajin / esiintymän säilymistä pitkällä aikavälillä. Erityisesti eräiden puustoisten perinnebiotooppien ja puustoisten soiden suojele jää puutteelliseksi. Toimenpiteen 3.1 avulla useiden uhanalaisten metsälajien potentiaalisten elinympäristöjen lukumäärä voidaan moninkertaistaa ja elinympäristöjen syntymistä nopeuttaa.
Toimenpiteet, joilla turvataan lajien ja elinympäristöjen monimuotoisuuden säilymistä laajentamalla ja täydentämällä suojelualueverkkoa	Monien lajien uhanalaistumiskehitystä voidaan hidastaa ja luoda edellytyksiä suotuisan suojele tason saavuttamiselle eräille tällä hetkellä uhanalaisille lajeille edellyttäen, että toimenpiteiden avulla voidaan pitkäjänteisesti parantaa suojelualueiden edustavuutta Etelä-Suomen metsäisten elinympäristöjen osalta. Suojeltujen metsäalueiden pinta-ala voi toimenpiteiden seurauksena laajentua korkeintaan muutamalla kymmenellä tuhannella hehtaarilla vuoteen 2007 mennessä. Mikäli toimenpiteitä 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8 ja 3.9 jatketaan laajennettuina v. 2007 jälkeen voidaan myös luoda joitakin laajempia ja/tai ekologisesti toisiinsa yhteydessä olevia suojelualueita, jotka varmistavat uhanalaisten metsälajien säilymistä. Erityisesti toimenpide 3.3 (kriteeristön kehittäminen) luo edellytyksiä alueellisille strategioille, joilla voidaan pysäyttää uhanalaistumiskehitys ja saavuttaa suotuisa suojele taso.
Toimenpiteet, joilla edistetään lajien ja	Hidastavat osaltaan uhanalaistumiskehitystä. Pienialaisten elinympäristöjen lisäksi voidaan parantaa muiden helposti

elinympäristöjen monimuotoisuuden säilymistä kehittämällä talousmetsien hoitoa	rajattavien elinympäristöjen säilymistä. Talousmetsien luonnonhoito (3.10) ja luonnonhoitoalueet (3.6) edistävät pitkällä aikavälillä yksityisiä toimenpiteitä monimuotoisuuden turvaamiseksi ja luovat edellytyksiä erilaisille talouskäytön ja suojelun välimuodoille, jotka voivat parantaa ekologista kestävyttä ja vähentää ekologisen kestävyteen kohdistuvia riskejä. Mahdollisuus saada tukea ja luonnonhoidon neuvontaa voi lisätä kokonaan tai osittain puuntuotannon ulkopuolelle jäävien alueiden määrää ja/tai parantaa monimuotoisuutta tukevien/palvelevien ominaispiirteiden säilymistä. Luonnonhoidon kehittäminen tukee osaltaan luonnonsuojeluverkostoa tarjoamalla monille uhanalaisille lajeille potentiaalisia elinympäristöjä ja uhanalaisille lajeille tärkeitä rakennepiirteitä suojelualueiden välillä. Luo edellytyksiä mm kulolajiston säilymiselle osana talousmetsien lajistoa.
Toimenpiteet, joilla parannetaan monimuotoisuuden turvaamisen yleistä tietopohjaa	Luovat edellytyksiä erityyppisten elinympäristöjen hoidolle ja hyödyntämiselle siten, että monimuotoisuus kehittyy suotuisasti ja varmistaa metsätalouden ekologisesti kestävä kehityksen.
Toimenpiteet, joilla lisätään taloudellisia edellytyksiä toteuttaa muita toimenpiteitä	Ei suoria ekologistia vaikutuksia, luovat edellytyksiä toteuttaa muita toimenpiteitä nopeammin, kasvattamalla rahoituspohjaa.

3.2 Sosiokulttuuriset vaikutukset

Metsien monimuotoisuuden turvaaminen synnyttää monia metsien monikäyttöön ja kulttuuriarvoon liittyviä myönteisiä sosiokulttuurisia vaikutuksia (taulukko 5). Kannattaahan kolme neljästä suomalaisesta (74 %) metsien monimuotoisuuden suojelua, vaikka se korottaisi verotusta (Kuuluvainen ym. 2002). Vastapainona on huoli haja-asutusalueiden elinkelpoisuudesta ja työllisyydestä paikallistasolla. Valtakunnallisella ja alueellisella tasolla (maakunta) työllisyysvaikutukset jäävät kaikissa realistisissa suojelun lisäsesityksissä merkitykseltään vähäisiksi, kun vertailukohdaksi otetaan muut metsätalouden työllisyyteen vaikuttavat tekijät (vrt. Leppänen ym. 2000). Toimikunnan toimintaohjelma ei vaikuta merkittävästi valtakunnalliseen työllisyytilanteeseen, mutta yksittäisten toimenpiteiden suunnittelulla ja toteutuksella voi olla paikallisia työllisyysvaikutuksia, erityisesti vuoden 2007 jälkeen, jolloin voi syntyä uusia laajahkoja suojelualueita toimenpiteiden 3.5, 3.6, 3.7, 3.8 ja 3.9 yhteisvaikutuksena.

Aikaisempi suojeluohjelmien valmistelu, joka ei riittävästi ottanut huomioon eri intressiryhmien oikeutta saada tietoa ja osallistua suunnitteluun on myös synnyttänyt ristiriitoja, joiden seurauksena monimuotoisuuden turvaamista voidaan kokea korostetusti kielteisenä toimintona. Metson toimintaohjelman onnistumisen kannalta kriittisimpiä ovat toimenpiteet, joilla laajennetaan suojelua ja toimenpiteet, joilla vaikutetaan talousmetsien luonnonhoitoon ja suunnitteluun. Onnistuessaan toimenpiteet lisäävät monimuotoisuuden turvaamisen yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja tuovat siihen joustavuutta ja kestävyttä. Epäonnistuessaan ne voivat entisestään kärjistä ristiriitoja eri intressien välillä.

Taulukko 5. Toimenpiteiden merkittävimmät sosiokulttuuriset vaikutukset. Toimenpiteiden numerot viittaavat toimikunnan ehdotusten numerointiin.

Toimenpidekokonaisuus	Merkittävät sosiokulttuuriset vaikutukset
Toimenpiteet, jotka kohdistuvat nykyisiin suojelualueisiin tai pääasiallisesti muussa kuin metsätalouksikäytössä oleviin alueisiin	Kunnostustoiminta tarjoaa paikallisesti työtilaisuuksia työntekijätasolla. Lisätyt työtilaisuudet voivat parantaa suojelualueiden paikallista hyväksyttävyyttä. Lisäksi kunnostus voi lisätä suojelualueiden kiinnostavuutta vierailukohteina ja merkitystä opetuskohteina Kuntien virkistysmetsien suunnittelu tukee osallistumismahdollisuuksien lisäämistä. Ei juurikaan lievennä metsätalouden ja suojeluintressien välisiä ristiriitoja mutta voi lisätä paikallistason suojelumyönteisyyttä.
Toimenpiteet, joilla turvataan lajien ja elinympäristöjen monimuotoisuuden säilymistä laajentamalla ja täydentämällä suojelualue-verkkoa	Suojelualueet tuottavat useita erilaisia hyvinvointivaikutuksia, mutta rajoittavat perinteistä metsätaloutta. Merkittävä suojelualue (vähintään 10 000 ha yhtenäistä metsämaata, joka poistuu puuntuotannosta) voi aiheuttaa paikallisesti 10-30 työpaikan menetyksen. Vastapainona keskimäärin noin 20000 vierailijan tuomat tulot voivat synnyttää muutaman pääasiassa kausiluonteisen työpaikan. Paikallista työllisyysmuutosta ei kuitenkaan voida yleisesti ennustaa, koska muut työllisyyteen vaikuttavat tekijät ovat yleensä voimakkaammat erityisesti Etelä-Suomessa. Tarjontalähtöinen suojelun lisäys (toimenpiteet 3.4, 3.5, 3.6 ja 3.7) rajoittaa kielteisiä vaikutuksia, mutta lisää hitaammin edellytyksiä hyödyntää alueiden suojeluarvoja myös elinkeinotoiminnassa. Eri intressiryhmien ja uuteen tietopohjaan perustuva suojeluohjelma voi vähentää ristiriitoja suojeluintressien ja metsätalouden välillä. Suunnittelu luo edellytyksiä ottaa käyttöön osallistumisjärjestelmiä
Toimenpiteet, joilla edistetään lajien ja elinympäristöjen monimuotoisuuden säilymistä kehittämällä talousmetsien hoitoa	Aktiivinen monimuotoisuuden turvaamiseen tähtäävä talousmetsien luonnonhoito, koulutus, suunnittelu ja neuvonta tarjoavat uusia työpaikkoja ja voivat paikallisesti tarjota mahdollisuuksia ylläpitää sellaisia sivutoimisia metsätaloustyöpaikkoja, jotka eivät edellytä suuria koneinvestointeja. Erilaiset yhteistoimintaverkot (3.8) tarjoavat osallistumismahdollisuuksia ja foorumeja yhteiskunnalliselle keskustelulle, joka osaltaan voi lievittää ristiriitoja metsätalouden ja suojeluintressien välillä. Toimenpiteillä voi olla merkittävä vaikutus riistakantoihin ja keruutalouden tuotteisiin ja siten edelleen metsien virkistyskäyttöön sekä kulttuuriseen merkitykseen.
Toimenpiteet, joilla parannetaan monimuotoisuuden turvaamisen yleistä tietopohjaa	Tietopohjan parantaminen lisää ymmärrystä metsien merkityksestä kestävästä kehityksen kaikilla tasoilla ja voi siten myös vähentää tiedon puutteeseen perustuvia ristiriitoja. Tiedon lisääminen parantaa myös edellytyksiä käydä

	yhteiskunnallista keskustelua, mutta ei poista periaatteellisia näkemuseroja esim. suojeleuintressien ja metsien nykyisen kaltaisen taloudellisen hyödyntämisen välillä.
Toimenpiteet, joilla lisätään taloudellisia edellytyksiä toteuttaa muita toimenpiteitä	Parantamalla ja laajentamalla monimuotoisuuden turvaamistoimenpiteiden rahoitus pohjaa voidaan lisätä toimenpiteiden yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja niiden ”omistajuutta”. Perustamalla metsien suojelusäätiö tai ottamalla käyttöön vastaavia resurssienkeräyskeinoja lisätään kilpailua eri yleishyödyllisten rahankerääjien välillä, mutta samalla lisätään kansalaisten valintamahdollisuuksia. Useiden tutkimusten mukaan suojelua tukevaa maksuhalukkuutta on, mutta maksuhalukkuuden kanavoiminen erilliseen säätiöön vaatii aktiivista ja taitavaa markkinointia. On todennäköisesti helpompaa ja kustannustehokkaampaa hyödyntää jo toimivia varainkeruujärjestelmää (veikkausvarat tms.).

3.3 Taloudelliset vaikutukset

Toimintaohjelman kansantaloudelliset kustannukset jäävät verrattain vähäisiksi vuoteen 2007 saakka, koska toimenpiteet eivät rajoita metsäteollisuuden toimintaedellytyksiä eivätkä nosta raaka-aineen hintaa (taulukko 6). Pitkällä aikavälillä toimenpiteet rajoittavat suurinta mahdollista kestävää hakkuumäärää siitä miten se on perinteisesti määritelty ja voivat siten heikentää puun tarjontaa aiheuttaen painetta kotimaisen kantohintatason nousuun. Aikaisemmin määriteltyä suurinta mahdollista kestävää hakkuumäärää ei kuitenkaan uhanalaistumistietojen valossa voida pitää ekologisesti kestäväenä, joten se ei anna todellista kuvaa metsälain mukaisesta taloudellisesta hyödyntämismahdollisuudesta.

Toimintaohjelmalla voi olla tunnistettavia kansantaloudellisia vaikutuksia vuoden 2007 jälkeen, jonka jälkeen voi syntyä uusia laajahkoja suojelualueita toimenpiteiden 3.5, 3.6, 3.7, 3.8 ja 3.9 yhteisvaikutuksena ja jonka jälkeen myös toimenpiteillä 3.10 ja 3.11 voi olla myös puuntarjontaa supistavia vaikutuksia. Toimenpiteiden pitkä aikaväli mahdollistaa kuitenkin sopeutumisen, mikä merkitsee mm. sitä, että toimenpiteiden seurauksena ei tehtyjä investointeja menetä.

Taloudellisessa tarkastelussa vaikutusta voidaan samaistaa suojeluosuuden lisäämiseen ja käyttää Leppäsen ym. (2000) taloudellista tarkastelua suuntaa antavana tietona kustannusvaikutuksista. Toimintaohjelman myönteisiä hyvinvointivaikutuksia voidaan arvioida Kuuluvaisen ym. (2002) tarkastelun perusteella.

Suojelualueiden merkittävä lisäys voi aiheuttaa myös eräitä yksityistaloudellisia vaikutuksia. Esimerkiksi maanomistajille maksettavat korvaukset ohjautuvat suureksi osaksi pitkäaikaisiin investointeihin (Vehkala ja Vainio 2000). Kielteiset yksityistaloudelliset vaikutukset näkyvät metsäteollisuudessa ja metsätalousyrityksissä. Merkittävä suojelualueiden lisäys aiheuttaa kantohintojen nostopaineen, joka nostaa teollisuuden raaka-ainekustannuksia (Leppänen ym. 2000). Toinen mahdollinen vaikutus on se, että laajojen alueiden suojelu voi aiheuttaa pääomavaltaisilla puunkorjuumarkkinoilla markkinahäiriön, joka syntyy jos korjuuryitykset pyrkivät jatkamaan toimintaansa mahdollisimman pitkään toimintaedellytysten

heikkenemisestä huolimatta siirtymällä kilpailemaan uusille maantieteelliselle alueille. (Koneyrittäjien liitto 2002). Tämä edellyttää kuitenkin, että laajoja suojelualueita perustetaan nopeasti, mikä ei ehdotetun toimintaohjelman puitteissa ole todennäköistä.

Toimintaohjelma aiheuttaa valtiontaloudellisia kustannuksia sekä aiheuttaa myös tarvetta osittain kohdentaa valtiontaloudellisia menoja uudelleen. Toimenpideohjelman valtiontaloudelliset kokonaiskustannukset ovat vuosina 2003-2007 noin 67 miljoonaa euroa, joista noin 41 miljoonaa euroa ovat budjettivaroja (taulukko 1, luku 4). Tulevaisuudessa on mahdollista, että osa kustannuksista voidaan kattaa uusilla ja uudentyyppisillä tulolähteillä (toimenpiteet 3.15 ja 3.16), mutta erityisesti monimuotoisuuden hoitotoimenpiteet sekä metsäsunnittelu ja neuvonta ovat pysyviä menoeriä metsien monimuotoisuuden ylläpitämisessä. Toimenpiteiden jatkuvalla seurannalla sekä isompien toimenpidekokonaisuuksien määrävuosina toteutettavalla riippumattomalla arvioinnilla voidaan varmistaa, että valtion metsätalouteen panostamat resurssit kaiken kaikkiaan ovat tarkoituksenmukaisia. Olennaista on selvittää, että metsätalouden eri toimenpiteet, toimenpidekokonaisuudet ja tuet ovat kestävän kehityksen kannalta mahdollisimman hyvin sopusoinnussa keskenään.

Taulukko 6. Ehdotusten merkittävimmät taloudelliset vaikutukset.

Toimenpidekokonaisuus	Merkittävät taloudelliset vaikutukset
Toimenpiteet, jotka kohdistuvat nykyisiin suojelualueisiin tai pääasiallisesti muussa kuin metsätalouskäytössä oleviin alueisiin	Ei merkittäviä kansantaloudellisia kustannuksia mutta voivat tuoda hyötyjä paikallistasolla. Lisäävät kunnostuksen ja hoidon valtiontaloudellisia menoja. Lisäävät tai muuttavat kunnostuksen ja hoidon menoja virkistymetsiä omistavien kuntien taloudessa ja voi vähentää puunmyyntituloja. Luovat edellytyksiä laajentaa metsäkoneyrittäjien toimintakenttää suojelualueiden hoidossa.
Toimenpiteet, joilla turvataan lajien ja elinympäristöjen monimuotoisuuden säilymistä laajentamalla ja täydentämällä suojelualueverkkoa	Suojeltujen pinta-alojen kasvaessa merkittävästi valtiontaloudelliset kustannukset voivat kasvaa, jos suojelu kohdistuu nyt ja tulevaisuudessa tuottavassa metsätalouskäytössä olevaan maahan. Nämä vaikutukset toteutuvat lähinnä vuoden 2007 jälkeen, sillä ennen vuotta 2007 ei merkittäviä suojelualueita ole mahdollista perustaa ohjelman puitteissa. Suojelu, joka vastaisi noin 160 000 ha poistuminen metsätalouskäytöstä, aiheuttaa noin 0,5-1 miljardin euron pääomitetun nettokantorahatulojen menetyksen 4 % reaalikorkokannalla ¹ . Em. alarajalla vastaava työllisyysvaikutus on 200 – 700 menetettyä työpaikkaa ja vuotuinen viennin nettovähennys 20 –70 miljoonaa euroa. ² Kansantaloudellisia hyötyjä saadaan toimenpiteistä julkishyödykkeiden lisäyksen muodossa. Maksuhalukkuustutkimuksen tulosten perusteella kotitaloudet olisivat valmiita maksamaan suojelutoimenpiteistä jotka suojelisivat runsaat puolet Suomen metsien uhanalaisista lajeista erityisesti lehdoissa, harjuilla ja hakamailla yhteensä noin 2 miljardia euroa seuraavan kymmenen vuoden aikana ³ . Valtiontaloudellisia kustannuksia syntyy suojelualueiden hankinnasta/korvauksista ja niiden kunnostuksesta ja hoidosta.

	Tarjouskilpailutyypiset ratkaisut voivat minimoida valtiontaloudellisia kustannuksia. Suojelualueet, joihin liittyen voidaan kehittää infrastruktuuria luovat edellytyksiä elinkeinotoiminnalle. Kielteisiä yksityistaloudellisia vaikutuksia voi syntyä paikallisesti metsätaloudessa. Laajempien suojelualueiden toteutuminen on toimenpiteillä 3.5, 3.6 ja 3.7 hidasta, mikä vähentää kielteisiä yksityistaloudellisia vaikutuksia, koska talous ehtii sopeutua muutoksiin. Lisäksi on todennäköistä, että näiden toimenpiteiden seurauksena suojeluun siirtyy sellaista metsämaata, jota ei muutenkaan hyödynnettäisi tehokkaasti puuntuotannossa.
Toimenpiteet, joilla edistetään lajien ja elinympäristöjen monimuotoisuuden säilymistä kehittämällä talousmetsien hoitoa	Kansantaloudelliset kustannukset johtuvat mm. säästöpuiden jättämisestä ja mikäli säästöpuiden jättäminen laajenee merkittävästi nykyisestä keskimääräisestä noin 6 m³/ha kustannuksetkin nousevat. Toimenpiteet tuottavat kansantaloudellista hyötyä lisäämällä monimuotoisuuden turvaamiseen liittyviä julkishyödykkeitä. Metsäneuvonnan ja -tuen rakenne ja taso voivat muuttua siten, että monimuotoisuuden turvaamisen osuus kasvaa absoluuttisesti ja suhteellisesti. Toimenpiteet lisäävät sellaisten metsänomistajien tuloa, joilla on hallussaan monimuotoisuuden turvaamisen kannalta arvokkaita alueita, joita eivät ole valmiit hyödyntämään täysimääräisesti myymällä puuta teollisuuskäyttöön. Suunnittelutoiminnan kehittäminen ei aiheuta merkittäviä uusia valtiontaloudellisia kustannuksia vaan muuttaa ensisijaisesti suunnittelun sisältöä. Intressien sovittelu voi tuottaa hyvinvointihyötyjä. Toimenpiteet lisäävät tai uudelleensuuntaavat osittain valtiontaloudellisia suunnittelukustannuksia. Eri suunnittelujärjestelmien yhteensovittaminen voi myös tuoda säästöjä. Toimenpiteet tehostavat valtiontaloudellisten luonnonhoitoon käytettävien tukien ja kannustusten käyttöä ja auttaa suuntaamaan metsätalouden muuta tukea kokonaistaloudellisesti edullisemmin.
Toimenpiteet, joilla parannetaan monimuotoisuuden turvaamisen yleistä tietopohjaa	Tiedon lisääminen edellyttää resurssien lisäämistä ja/tai kohdentamista uudelleen, mikä aiheuttaa paineita tutkimusrahoituksessa. Uudelleenkohdentaminen voi johtaa innovaatioihin, joilla voi olla taloudellisia hyötyvaikutuksia.
Toimenpiteet, joilla lisätään taloudellisia edellytyksiä toteuttaa muita toimenpiteitä	Toimenpiteillä voidaan vähentää valtiontaloudellisia kustannuksia hyötyvaikutusten säilyessä ennallaan.

- 1) Leppänen ym. 2000. Kustannushaarukan alaraja perustuu oletukseen, että suojelun kohteena on ”normaalimetsä” jossa on eri-ikäistä puuta, yläraja saadaan, kun oletetaan, että kaikki suojeltavat metsät ovat päätehakkukypsä.
- 2) Leppänen ym. 2000 tulosten perusteella tehty lineaarinen interpolointi ”normaalimetsä” laskelman perusteella. Pienemmät luvut saadaan olettamalla, että tuontipuu korvaa suojelun aiheuttamat rajoitukset, suuremmat olettamalla, että tuonnilla ei pystytä korvamaan puuta lainkaan. Työllisyysvaikutukset ovat Yhdysvalloissa tehtyjen vastaavien tarkasteluiden ja

niiden seurannan perusteella todennäköisesti yläraja-arvioita, koska tarkastelu perustuu malliin, joka ei ota huomioon taloudessa tapahtuvia muita muutoksia.

3) Kuuluvainen ym. 2002

Viihteet

Koneyrittäjien liitto 2002. Metsien suojelun vaikutuksista metsäalan koneyrittämiseen. Muistio 8.2.2002.

Kuuluvainen, J., Lehtonen, E., Pouta, E., Rekola, M. ja Li, Chuan-Zhong. 2002. Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun hyötyjen taloudellinen arvottaminen. Alustavia tuloksia. Helsingin yliopisto – University of Helsinki, metsäekonomian laitos - Department of Forest Economics, Tutkimusraportteja – Reports 22.

Leppänen, J., Linden, M., Uusivuori, J., Toropainen, M., Pajuoja, H. 2000. Metsien suojelun taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 775, 119 s.

Nuutinen, T., Hirvelä, H., Salminen, O. 2002. Etelä-Suomen metsien kehitys – alueellisten metsäohjelmien vaikutusanalyysi. Metla. Joensuun tutkimuskeskus. Metsäntutkimuslaitoksen työraportteja.

Vehkala, M.-M. ja Vainio, A. 2000. Luonnonsuojelun yhteiskunnallinen ulottuvuus. Luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisen sosio-ekonomiset vaikutukset Väli-Suomessa 1990-luvulla. Vaasan yliopiston tutkimuslaitos, Julkaisu 83. 130 s.

Liite 5. Eriävä mielipide ja täydentävät lausumat

Eriävä mielipide METSO-toimikunnan mietintöön

Toimintaohjelma on riittämätön suhteessa toimikunnan tehtävään ja suojelubiologisen tiedon osoittamaan suojelutarpeeseen. Nykyinen toimintaohjelma ei myöskään varmista Kansallisen metsäohjelman tasapainoista toteuttamista. Toimikunnan esitystä tulee täydentää merkittävästi toimenpiteiden, aikataulun ja rahoituksen osalta.

METSO Kansallisen metsäohjelman tasapainottavana osana

Valtioneuvosto hyväksyi vuonna 1999 Kansallisen metsäohjelman 2010 (KMO). Ohjelmalla tavoitellaan huomattavaa lisäystä hakkuumäärissä ja valtion tuessa metsätaloudelle vuosina 2000-2010. KMO:n ympäristövaikutusten arvioinnin mukaan lisähakkuut kohdistuvat erityisesti Etelä-Suomeen, missä suojelutilanne on jo ennestään merkittävästi huonompi kuin Pohjois-Suomessa. Hakkuut lisääntyvät erityisesti suojelun kannalta tärkeissä vanhoissa kuusivaltaisissa metsissä.

Kansallisen metsäohjelman yhteydessä päätettiin, että "kartoituksen pohjalta laaditaan lähivuosien aikana Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsiensuojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelma, joka käynnistetään ohjelman valmistuttua." KMO:ssa päätettiin myös, että työryhmässä laadittavan Etelä-Suomen metsiensuojeluohjelman rahoitustarve ja rahoitustavat selvitetään ohjelmaa laadittaessa. Lisäksi sovittiin, että KMO:aa tulee toteuttaa tasapainoisesti, ja että "mikäli ohjelman jokin osa ei toteudu suunnitellulla tavalla, tulee koko ohjelmaa tarkistaa vastaavasti".

Suojelutarve on kiistaton

Laajapohjainen asiantuntijatyöryhmä laati poikkeuksellisen perusteellisen arvion Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelutarpeesta vuonna 2000. Tässä yksimielisessä ns. ESSU-mietinnössä todettiin kaikkien metsäisten luontotyyppien tarvitsevan lisäsuojelua. Vuonna 2001 valmistunut kolmas ja edellisiä huomattavasti perusteellisempi uhanalaisten eliölajien arviointi osoitti, että lähes puolet (43%) Suomen uhanalaisista eliölajeista elää ensisijaisesti metsissä. Uusin tutkimustieto osoittaa kiistatta, että muutokset talousmetsien käsittelyssä, vaikka ovatkin oikeansuuntaisia, eivät turvaa uhanalaisten lajien pitkäaikaista esiintymistä. Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien nykyinen suojeluaste on niin alhainen, noin 1,1 % metsämaasta, että suotuisan suojelun tasoa ei voida saavuttaa ilman suojelualueiden mittavaa lisäystä.

METSO-toimikunnan pätehtävä oli "esittää määrälliset ja ajalliset tavoitteet toimenpiteille, joilla Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan alueen metsien suojelutilannetta parannetaan metsien luontotyyppien ja eliölajien suotuisan suojelun tason säilyttämiseksi tai palauttamiseksi." Tässä perustehtävässä METSO-toimikunta on epäonnistunut.

Vakavin puute on, että toimintaohjelma ei sisällä esitystä metsäisten luontotyyppien suojeluohjelman valmistelun käynnistämiseksi. Toimintaohjelma siirtää jopa päätöksen suojeluohjelman tarpeesta vuoteen 2007. Toimenpiteiden lykkääminen johtaa edelleen heikkenevään suojelu- tilanteeseen, jonka korjaaminen myöhemmin tulee entistäkin

kalliimmaksi. Suojeluohjelman suunnittelun lykkääntyminen vuoteen 2007 vie pohjan valtioneuvoston edellyttämältä Kansallisen metsäohjelman tasapainoiselta toteuttamiselta.

Toimikunnan esittämät, vuosina 2003-2007 toteutettavat vaatimattomat hankkeet eivät poista ESSU-mietinnössä osoitettua suojelun tarvetta. Lisäksi toimenpiteet ajoittuvat suurelta osin KMO-kauden loppuun ja jopa sen jälkeiseen aikaan. Samaan aikaan metsätaloustoimia aiotaan KMO-toimikaudella tukea budjettivaroista yli 500 miljoonalla eurolla. Tätä ei voi pitää Kansallisen metsäohjelman tasapainoisena toteuttamisena. Näkemyksemme mukaan KMO:aa on siis tarkistettava kokonaisuuden osalta siten, että vuodesta 2003 lähtien vähennetään myös puuntuotantoon osoitettavia valtion tukia.

Huomattakoon, että Ruotsi on jo tehnyt METSO-toimikunnan tehtävää vastaavan, maan eteläosiin painottuvan lisäsuojelupäätöksen. Lakisääteisesti siellä suojellaan noin 400 000 hehtaaria ja vapaaehtoisesti (muun muassa FSC-sertifioinnilla) noin 500 000 hehtaaria.

Suojeluohjelman aikataulu ja resurssit

Luonnonsuojelulain mukaisen suojeluohjelman valmistelun laatuvaatimukset ovat korkeat. Jotta luonnonsuojeluohjelma voidaan käsitellä valtioneuvostossa vuonna 2007, selvitykset on aloitettava viipymättä. Ympäristöhallinnolle tulee osoittaa tähän työhön tarvittavat voimavarat jo vuoden 2003 budjettiin.

Suojeluohjelman rahoittamiseksi tarvitaan nykyisen Luonnonsuojelun rahoitusohjelman (1996 - 2007) jatkamista toisella samanlaisella ohjelmalla (2008 - 2017). Ympäristöhallinnolle on annettava valtuudet sitoa näitä varoja jo vuodesta 2005 alkaen, kun nykyisen rahoitusohjelman sitomisvaltuudet loppuvat.

Uhattujen arvokohteiden säilyminen turvattava ennen vuotta 2007

Suojeluohjelman valmistelun aikana löytyvien suojelun arvoisten kohteiden säilyminen tulee varmistaa kaikkien omistajaryhmien mailla jo vuosina 2003-2007. Eräs näitä kohteita välittömästi uhkaava tekijä on metsäverotuksen muutos vuonna 2005. Yksityismaiden arvokohteiden hankkimiseksi luonnonsuojelun hankintamäärärahoja tulee lisätä jo vuosiksi 2003 - 04. Valtion metsien osalta luonnonsuojelullisesti arvokkaat metsät tulee säilyttää odottamaan vuonna 2003 käynnistyvää selvitystyötä.

Talousmetsien luonnonhoidon säädösmuutokset

Talousmetsien luonnonhoitoa koskevan lainsäädännön kehittämiseksi on valtioneuvoston asetettava laajapohjainen asiantuntijatyöryhmä vuonna 2003. Sen tulee arvioida mm. nykyisen metsälainsäädännön keskinäiset ristiriitaisuudet, sen riittävyys ja toimivuus sekä laatia ehdotus metsälainsäädännön muuttamiseksi siten, että se turvaa talousmetsien monimuotoisuuden säilymisen nykyistä huomattavasti laaja-alaisemmin ja sitovammin. Työryhmän toimeksiannon ja sen laatiman ehdotuksen tulee kattaa metsälaki, kestävän metsätalouden rahoituslaki, metsän hyönteis- ja sienituholaki sekä luonnonsuojelulaki (erityisesti sen 29§). Nykyinen lainsäädäntö ei esimerkiksi pysty turvaamaan monimuotoisuudelle tärkeän lahoppuun säilymistä edes metsälain erityisen tärkeissä elinympäristöissä lainsäädännön ristiriitaisuuksista johtuen. Tämän valtioneuvoston asettaman työryhmän tulee valmistella myös toimikunnan mietinnössä mainittu ennakkopäätös menettely metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen rajauksesta. Tällaisten merkittävien

lainsäädäntöä koskevien asioiden valmistelu ministeriön sisäisenä virkatyönä ilman laajapohjaista ja avointa valmistelua julkisuuslain hengessä ei enää 2000-luvulla ole soveliasta.

Metsiensuojelun positiiviset sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset

Toimikunnan mietintö ei huomioi riittävästi metsiensuojelun positiivisia kansataloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia, vaikka suojelualueiden merkitys erityisesti Ruuhka-Suomen virkistysalueina on kasvussa. Luontomatkailun työllistävä vaikutus vuonna 2000 oli 35 000 henkilötyövuotta ja 2010 sen arvioidaan olevan 64 000. Sen sijaan metsäsektorin työvoima on ollut pitkään laskussa

huolimatta tuotannon ja hakkuumäärien voimakkaasta kasvusta. Metsäsektorin työllisyys väheni 1970-2000 206 000:sta 95 000 henkilötyövuoteen ja sen arvioidaan laskevan 80 000 henkilötyövuoteen 2010 mennessä. Investoinnit muun muassa uusiin metsäisiin kansallispuistoihin Etelä-Suomessa olisivat kansantaloudellisesti kannattavia.

Virkistyskäyttöä tukeva metsiensuojelu olisi myös järkevää, työllisyyttä tukevaa alue- ja maaseutupolitiikkaa.

Helsingissä, 27. kesäkuuta 2002

Sini Harkki

Kompletterande synpunkter till Metsokommissionens betänkande

Verksamhetsledare Bernt Nordman
Natur och Miljö r.f.

Metsokommissionens betänkande innehåller konstruktiva förslag till åtgärder som under de närmaste åren bör vidtas för att förbättra skyddet av skogsnaturens mångfald i södra Finland och Österbotten. Åtgärdsprogrammet är ett steg i rätt riktning, men det är skäl att understryka, att förslagen inte är tillräckliga i förhållande till det skyddsbehov som definierats på ekologiska grunder. För att uppnå en gynnsam skyddsnivå för skogliga naturtyper och arter bör betydligt mer omfattande åtgärder genomföras.

I detta sammanhang kan nämnas, att man i Sverige nyligen har gjort ett motsvarande skogsskyddsbeslut med betoning på landets södra delar. Det lagstadgade skogsskyddet skall utökas med cirka 400.000 hektar samtidigt som man med frivilliga åtgärder (bl.a. FSC-certifiering) ämnar skydda ytterligare cirka 500.000 hektar.

Metsokommissionens betänkande reflekterar den nuvarande beredskapen att vidta åtgärder för att befrämja skyddet av skogsnaturens mångfald. Särskild uppmärksamhet fästs vid åtgärder som baserar sig på märkägarnas egna initiativ samt vid informationsstyrning. Betänkandet lyfter även fram vikten av ekologisk restaurering och skötselåtgärder på nuvarande skyddsområden. Däremot har Metsokommissionen inte i tillräckligt hög grad beaktat möjligheterna att genom lagstiftning och dess tillämpning befrämja skogsskyddet.

Täydentävä lausuma

METSO-toimikunnan esittämät toimenpiteet ovat riittämättömiä suhteessa toimikunnan tehtävään ja tutkimusten osoittamaan suojelutarpeeseen. Tästä syystä toimikunnan esitystä tulee täydentää toimenpiteiden, aikataulujen ja rahoituksen osalta.

METSO Kansallisen metsäohjelman tasapainottavana osana

Valtioneuvosto hyväksyi vuonna 1999 Kansallisen metsäohjelman 2010 (KMO). Ohjelmalla tavoitellaan huomattavaa lisäystä hakkuumäärissä ja valtion tuessa metsätaloudelle vuosina 2000 - 2010. KMO:n ympäristövaikutusten arvioinnin mukaan lisähakkuut kohdistuvat erityisesti Etelä-Suomeen, missä suojelutilanne on jo ennestään merkittävästi huonompi kuin Pohjois-Suomessa. Hakkuut lisääntyvät erityisesti suojelun kannalta tärkeissä vanhoissa kuusivaltaisissa metsissä.

Kansallisen metsäohjelman yhteydessä päätettiin, että "kartoituksen pohjalta laaditaan lähivuosien aikana Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsiensuojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelma, joka käynnistetään ohjelman valmistuttua". KMO:ssa päätettiin myös, että työryhmässä laadittavan Etelä-Suomen metsiensuojeluohjelman rahoitustarve ja rahoitustavat selvitetään ohjelmaa laadittaessa. Lisäksi sovittiin, että KMO:aa tulee toteuttaa tasapainoisesti, ja että "mikäli ohjelman jokin osa ei toteudu suunnitellulla tavalla, tulee koko ohjelmaa tarkistaa vastaavasti".

Suojelutarve on kiistaton

Laajapohjainen asiantuntijatyöryhmä laati poikkeuksellisen perusteellisen arvion Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelutarpeesta vuonna 2000. Tässä yksimielisessä ESSU-mietinnössä todettiin kaikkien metsäisten luontotyyppien tarvitsevan lisäsuojelua. Vuonna 2001 valmistunut kolmas ja edellisiä huomattavasti perusteellisempi uhanalaisten eliölajien arviointi osoitti, että lähes puolet (43 %) Suomen uhanalaisista eliölajeista elää ensisijaisesti metsissä. Uusin tutkimustieto osoittaa kiistatta, että muutokset talousmetsien käsittelyssä, vaikka ovatkin oikeansuuntaisia, eivät turvaa uhanalaisten lajien pitkäaikaista esiintymistä. Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien nykyinen suojeluaste on niin alhainen, noin 1,1 % metsämaasta, että suotuisan suojelun tasoa ei voida saavuttaa ilman suojelualueiden mittavaa lisäystä.

Toimikunnan esittämät, vuosina 2003 - 07 toteutettavat pinta-alaltaan varsin vaatimattomat hankkeet eivät poista ESSU-mietinnössä osoitettua suojelun tarvetta. Lisäksi toimenpiteet ajoittuvat suurelta osin KMO-kauden loppuun ja jopa sen jälkeiseen aikaan. Samaan aikaan metsätaloustoimia aiotaan KMO-toimikaudella tukea budjettivaroista yli 500 miljoonalla eurolla. Tätä ei voi pitää Kansallisen metsäohjelman tasapainoisena toteuttamisena.

Viimeistään seuraavan hallituksen on ryhdyttävä valmistelemaan varsinaista metsäisten luontotyyppien suojeluohjelmaa. Toimenpiteiden lykkäminen johtaa edelleen heikkenevään suojelutilanteeseen, jonka korjaaminen myöhemmin tulee entistäkin

kalliimmaksi. Luonnonsuojelulain mukaisen suojeluohjelman valmistelun laatuvaatimukset ovat korkeat. Jotta luonnonsuojeluohjelmasta voidaan päättää valtioneuvostossa vuonna 2007, selvitykset on aloitettava mahdollisimman pian. Ympäristöhallinnolle tulee osoittaa tähän työhön tarvittavat voimavarat.

Suojeluohjelman rahoittamiseksi tarvitaan nykyisen Luonnonsuojelun rahoitusohjelman (1996 - 2007) jatkamista toisella samanlaisella ohjelmalla (2008 - 17). Ympäristöhallinnolle on annettava valtuudet sitoa näitä varoja hakkuiden uhkaamien yksityismaiden oston jo vuodesta 2005 alkaen, kun nykyisen rahoitusohjelman sitomisvaltuudet loppuvat. Yksityismaiden arvokohteiden turvaamiseksi valmistelun ajaksi luonnonsuojelun hankintamäärärahoja on syytä lisätä jo vuosiksi 2003 - 04.

Huomattakoon, että Ruotsi on jo tehnyt METSO-toimikunnan tehtävää vastaavan, maan eteläosiin painottuvan lisäsuojelupäätöksen. Lakisääteisesti siellä suojellaan noin 400 000 hehtaaria ja vapaaehtoisesti (muun muassa FSC-sertifioinnilla) noin 500 000 hehtaaria.

Taloustmetsien luonnonhoidon parantamisen edellyttämät säädösmuutokset

Taloustmetsien luonnonhoitoa koskevan lainsäädännön kehittämiseksi on valtioneuvoston asetettava laajapohjainen asiantuntijatyöryhmä vuonna 2003. Sen tulee arvioida muun muassa nykyisen metsälainsäädännön keskinäiset ristiriitaisuudet, sen riittävyys ja toimivuus sekä laatia ehdotus metsälainsäädännön muuttamiseksi siten, että sen turvaa taloustmetsien monimuotoisuuden säilymisen nykyistä huomattavasti laaja-alaisemmin ja sitovammin. Työryhmän toimeksiannon ja sen laatiman ehdotuksen tulee kattaa metsälaki, kestävä metsätalouden rahoituslaki, metsän hyönteis- ja sienituholaki sekä luonnonsuojelulaki (erityisesti sen 29 §). Nykyinen lainsäädäntö ei esimerkiksi pysty turvaamaan monimuotoisuudelle tärkeän lahopuun säilymistä edes metsälain erityisen tärkeissä elinympäristöissä lainsäädännön ristiriitaisuuksista johtuen. Tämän valtioneuvoston asettaman työryhmän tulee valmistella myös toimikunnan mietinnössä mainittu ennakkopäätös menettely metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen rajauksesta. Tällaisten merkittävien lainsäädäntöä koskevien asioiden valmistelu ministeriön sisäisenä virkatyönä ilman laajapohjaista ja avointa valmistelua ei kuulu enää 2000-luvun kansalaisyhteiskuntaan.

Metsiensuojelun sosiaaliset ja taloudelliset hyödyt tukevat suojelua

Toimikunnan esitysten toteuttamista ja täydentämistä tukee se, että metsiensuojelulla on positiivisia kansantaloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Suojelun alueiden merkitys erityisesti Ruuhka-Suomen virkistysalueina on kasvussa. Luontomatkailun työllistävä vaikutus vuonna 2000 oli 32 000 henkilötyövuotta ja 2010 sen arvioidaan olevan 64 000. Sen sijaan metsäsektorin työvoima on ollut pitkään laskussa huolimatta tuotannon ja hakkuumäärien voimakkaasta kasvusta. Metsäsektorin työllisyys väheni 1970 - 2000 206 000:sta 95 000 henkilötyövuoteen ja sen arvioidaan laskevan 80 000 henkilötyövuoteen 2010 mennessä. Investoinnit muun muassa uusiin metsäisiin kansallispuistoihin Etelä-Suomessa olisivat kansantaloudellisesti kannattavia. Virkistyskäyttöä tukeva metsiensuojelu olisi myös järkevää, työllisyyttä tukevaa alue- ja maaseutupolitiikkaa.

Toimintaohjelman toteuttamista ja jatkokehittelyä puoltaa myös se, että suomalaiset suhtautuvat myönteisesti Etelä-Suomen metsien suojeluun. Suomen Gallupin tutkimuksessa syyskuussa 2001 vastaajista 86 prosenttia halusi lisätä suojelualueiden määrää nykyisestä. Keskiarvo sopivalle metsiensuojelun tasolle Etelä-Suomessa oli 11 prosenttia ja mediaaniarvo 5 prosenttia (nyt on suojeltu vasta 1,1 prosenttia metsämaasta).

Muilta osin yhdyimme toimikunnan mietintöön.

Helsingissä, 27. kesäkuuta 2002

Asta Lähdesmäki **Tapani Veistola**